
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

श्रीगणेशाय नमः ॐ मन जि सद्गुरुराया । म्हणे निसंडावें लागे पायां । तवं मी पण गेलें वायां
घेउनियां तू पण ॥१॥ नवलें थाचे कठिणपण । वज्रें न तुटे लिंगदेह आपण जाण । त्याचें ति
केलें चूर्ण । अवलिळा चरण लागतां ॥२॥ पाय लागतां चि बळि । तो घातला पाताळि । पायें ल
वणासुरा खंदोळीं । अतुबेळि निर्दळिला ॥३॥ पाये अतिशयेंशी तिख । काळिया सि लाग
तां देख । याचें शोकूनियां विख । केला निर्दोख निःशेष ॥४॥ पाय अतिशयें दारुण । शकटासी
लागतां जाण । याचे तुटलें गुणबंधन । गमनागमन खुंटलें ॥५॥ पायस्वाधा कसबळा । पायें उध
रिली अहिल्या शिळा । पाय मगें देखतां डोळा । थोत्या संसारा मूकेला ॥६॥ आवडि पाय चिंतिता
दास । त्यांच्या मनुष्य धर्मा केला नाश । पायें यमलोक पाडिला वोस । पायें जीवास जीवघातु ॥७॥
पायवणि सिरीं घेतलें शिवें । तो जगातें घेतु उठिला जीवें । त्यासि राखला विली जिवंभावें । शाखीं
नागवा भीं वैस्मशानि ॥८॥ ऐसे पायांचे करणें । शिवासि उरों नेदि जीवपणें । मां जीवासि तेथें
जिवें जीणें । हे मानितमानऐं उरों नेदि ॥९॥ ऐसा जाणोनियां भावो । यकायकपणि केला ठावो ।
तेथ ही पायांचा नवलाहो । केलें यकपणा वावो वंदनमात्रें ॥१०॥ तेथ कवणा सि कवण विनवणें । क
वणें कवणा देणें घेणें । कवण कवणावाने रीं । मी तूं जिणें जिवें गेलें ॥११॥ तेव्हां देवो आणि भक्तु
जाला सि मी तु चितु । तेथ मीपण विमाल्तु कोण कोणा तु मिरवावी ॥१२॥ ऐसि ये पदीं वाढूनि तल
तां । करविते सि ग्रंथकथा । तेव्हां मासे निनावें कविकर्ता । तूं चित तत्वता सद्गुरुराया ॥१३॥ मासे
नावरूप आघवें येक । ते ही जनार्दन जाला यक देख । ऐसें यकपणाचें कौतुक । असती कश्री ज

॥१॥ ना

नार्दना ॥१४॥ तेणें कौतुकें चि आतां ॥ मायेचि नावें कविकर्ता ॥ होउनि स्वयें ग्रंथ रचिता ॥ यथार्थे तानि
ज बोधें ॥१५॥ तेथ द्वितीयाध्यायाचे अंतीं ॥ दुस्तर माया उत्तम भक्ती ॥ निरसूनियां भजनस्थि
ती ॥ भगवत्प्राप्ती पावले ॥१६॥ केवीं दुस्तर हरिची माया ॥ पुसावया सादर ता जाली राया ॥
अत्यादरें विनउनि पायां ॥ म्हणे मुनिवर्या अवधारीं ॥१७॥ श्लोक ॥ राजोवाच ॥ परस्य वि
ष्णोरीशस्य मायिनामपि मोहिनीं मायां वेदितुमिच्छामो भगवंतो ब्रुवंतु नः ॥१॥ टीका ॥
तृतीयाध्यायीं निरोपण ॥ राजा करील प्रश्न ॥ माया आणि तीचें तरण ॥ ब्रह्म तें कारण
कर्म तें कैसें ॥१८॥ तेथ प्रथम मायेचा प्रश्न ॥ तोचि पुसिला आपण ॥ तेचि अर्थीचें निरोपण ॥ मा
येचें लक्षण राजा बोले ॥१९॥ सुरा माजी श्रेष्ठ हृषीकेशी ॥ ब्रह्मादि शिव वंदिती ज्यासी ॥ त्या श्री
विष्णुची माया कैसी ॥ जे मायिकासी व्यामोही ॥२०॥ कैसी मायिकां माया मोही येथां ॥ ब्रह्मादि
शिव मानिती चित्तें ॥ आलिं पूर्ण मायेचे नियंते ॥ ते रवीं मायातयातें ॥ निज मोहें मोही ॥२१॥
ब्रह्मा मोहिला त्रिवाच्या लग्नीं ॥ वीर्य द्रवे पार्वती देखोनी ॥ महादेवा महासानी ॥ देखतां
चि मोहिनी निजवीर्य द्रवलें ॥२२॥ जे सज्ञाना छळी लवलाह्या ॥ जितें म्हणती अजअ
जया ॥ ते हरिची दुर्धर माया ॥ विवंचूनियां मज सांगा ॥२३॥ म्हणाल दुर्धर मायेची बाध
कतां ॥ ते बाधूं न सके अनन्यभक्तां ॥ तूं वां हीं भगवंतां ॥ व्यर्थ मायेचि कथा कां पुसतसी ॥२४॥
तेचि अर्थीचें निरोपण ॥ राजा अक्षेपी आपण ॥ मुनीचें एकाव्या गुह्य ज्ञान ॥ विद्वद्प्रश्न पू
सतु ॥२५॥ श्लोक ॥ नानुतृप्ये जुषन् युष्मद्वचो हरिकथामृतं ॥ संसारतापनिस्तप्तो मर्त्यः ॥

महा
भजावे

॥१५॥

स्वा

स्तत्तापभेषजम् ॥ २ ॥ टीका ॥ रोवितां तूमचें वचनामृत ॥ पुरे न म्हणे मासें चित्त ॥ आ[illegible]दितां
शा द्विगुणाढ्य थी ॥ श्रवणक्षुधार्थ अधिक जाली ॥ २६ ॥ अद्भुत कथा अति सुरस ॥ श्रवणे श्रवणा
अधिक सोस ॥ नसना म्हणे हा अती गोड रस ॥ ओव्या उल्हासें अपूर्व रूप ॥ २७ ॥ घ्राण म्हणे हे
हा निज गंधु ॥ सुमनासुमनी अति सुगंधु ॥ वाचा म्हणे हा शब्दु ॥ परमानंदू अनुवाद ॥ २८ ॥ त्वचा न
वल निवोपणी ॥ चाया वा ॥ भुजास्फुरण येद्योवया खेवा ॥ आलिंगन जिविच्या जिवा ॥ निज स
द्भावा होतसे ॥ २९ ॥ तूमची कथा सुनिश्चिती ॥ दिव्योषधी भवरोग शांती ॥ त्रिविधतापनिव
र्ती ॥ जउ मूढ प्राकृती ऐकता भावें ॥ ३० ॥ राजा परमार्थे साकांक्ष ॥ देखोनि सार्थक कथे सल हे
क्ष ॥ हरिधाकु याजो अंतरिक्ष ॥ निरोपशी दक्ष बोलता जाला ॥ ३१ ॥ श्लोक ॥ येभिर्भुतानि भू भूत
तात्मा महाभूतैर्महाभुजः ससर्जोच्चावचान्याद्य स्वमात्रात्मप्रसिद्धये ॥ ३ ॥ टीका ॥ अंत
रिक्ष म्हणे राया ॥ तुवां पुशिली हरीची माया ॥ तो प्रश्न चि गेला वाया ॥ बोलणे बोलके या आपा
नये ॥ ३२ ॥ वंध्यापुत्राचा जन्मकाळ ॥ रायें आणविला तात्काळ ॥ रात्रि नक्षत्र जाती कुळ ॥ सांगु
जातां विकळ योग्यता होय ॥ ३३ ॥ मग जळाची पोखरवि ॥ ते गंधर्वनगरीं घालावि ॥ वारा बळु
नि सूत्रस्वभावीं ॥ वातिला वा विश्व द्यातत जिं ॥ ३४ ॥ निजे छायेचें शरीर फाडी ॥ आकाशाचि रवा
ल काढि ॥ शिंपीआं धारू खरवडी ॥ वागुलाचि राउवडी निजशस्त्रें कीजे ॥ ३५ ॥ जातां दळावा
ल्हाहान वारा ॥ अश्वाशिंगीं अकारा ॥ चिरा ॥ न पूंशकाचिं नातें उघरा ॥ सूर्योदयीं अंधारा ॥
म्हणों आलि ॥ ३६ ॥ वांजेचें सुनेपुत्र जाला ॥ तेथें भीष्मस्त्रियेपान्हा आला ॥ तेणें पयपानें तो

॥२॥

मातला ॥ चरभंग केला दिगंबराचा ॥ ३७ ॥ गुंजा निजतेजें दिवी ॥ हनुमंत लंगोली लावावी ॥ तयासो
हळियालागीं विकावि ॥ वास गांविं निज छाया ॥ ३८ ॥ आकाशा चिकमनें कवासें किं वांस
हीनें हें विंवचितीजें देखणें ॥ तें मायेचें सांगणें सांगोत सकळें ॥ ३९ ॥ एवं मायेचें जें बोलणें
तें सांगतां चिला जिवणें ॥ नुपजे त्याचें श्राद्ध करणें ॥ तैसी सांगणें माहां माया ॥ ४० ॥ मायालक्ष
णविये णें भावें ॥ जें मीकरां विद्यमाननरें ॥ यालागिं अविद्या येणें नावें ॥ वेदानुभवें गर्जती

हे शास्त्रे ॥ ४१ ॥ भ्रमतें मायेचें निजमुळ ॥ भ्रां तिजळें सों ॥ ळ ॥ फ़ुलितें ईचें साजक फळें ॥ विषय ज्ये
रसाळ सदां फळत ॥ ४२ ॥ हे नसतें नरूपें रूपा आली ॥ सत्य आसत्या गरोदर जाली ॥ तथ अस
त्या विपिछीं ॥ स्वयें व्याली आसंख्य ॥ ४३ ॥ वासना विषय गुणीं ॥ गुंफिली मिरवे वेणी ॥ मींपूणा
चा तरूणपणीं ॥ मदमोहिनीचा मके ॥ ४४ ॥ मगजळीचा मुक्ता फळिं ॥ मस्त किं बाणली जाळी ॥
गगनी ळाचा स्वां फकळि ॥ मिरवे वेल्हाळी अति सौंदर्ये ॥ ४५ ॥ रज्जु सर्प माथों मणिं ॥ कोदुनि ले चा
ईली तलेणीं ॥ स्कत्तिका रजतपैं जाणिं ॥ चाले तरा सुणी ळें खेळीं खेंत ॥ ४६ ॥ शशविशाणीं पादु चिया
का ॥ लेवु नि चाले तदेखा ॥ धीसी अरूफा कृतो सखा ॥ अतिनेटका जे स्वपुत्र ॥ ४७ ॥ कुळ विस्तारी
लागिं पाहीं ॥ ममताव्या लिठाईं स्यो ठाईं ॥ मोहउपजवुनि देहीं ॥ घरजावायीं त्या केला ॥ ४८ ॥
अहं मोरु ममतायोगें ॥ जग विस्तारिले जगें ॥ स्थूळ सबळें प्रयोगें ॥ ममता निजांगे वाढ २
वी ॥ ४९ ॥ संकल्प विकल्पाचि कां करणें ॥ बाण्ट नि मेन दीधलें आंदणें ॥ घालुनि त्रिगुणाचे ठ
णें ॥ मायपुर्ण परेथो रावें ॥ ५० ॥ ऐसी मीथ्या मूळमाया ॥ ते कैसे नियेआया ॥ वीढलि दिसोन

रायां॥सांगावया अनुपम्या॥५१॥संत म्हणोंतरि नासे॥असंत म्हणोंतरि अभासे॥अधीं असोनि
पाठिं नासे॥आसे ही नसे निर्जागो॥५२॥ऐसें मृगजळाचें तीर्थ॥दिसे परि मिथ्या पूर्ण॥तैसें आभा
से भवभान॥ते माया जाण नृपनाथा॥५३॥स्त्री दारा स्त्री माया मार्ग॥पूसतां आरोगी ती मृग॥
मायेसि साचाचें आंग॥पाहतां चांग असेना॥५४॥मृगजळाची महानदी॥कोण गीरी वरुनि
उद्बोधी॥हे साचाव्या नकळे बुद्धि॥तेविं माया त्रिशुधि अनिर्वाच्य॥५५॥आरिसां काय प्रतीबिं
ब असे॥जो पाहे तो बिंबला दिसे॥तेविं आपुलेनि संकल्पवशें॥माया उल्हासे नसती चि॥५६॥
रज्जू सर्प जीत धरिला॥त्याचें कौतुक पाहों चला॥ऐसें बोलती जे बोला॥ते मायेचा सोहळा सां
गोत सुखें॥५७॥उडो जातां आपुली छाया॥सर्वथा नुडवे ज्याचि तया॥ते वितरता दुस्तर माया
जाण राया निश्चित॥५८॥अग्नि संकल्पु सूर्यीं नसे॥सिखी सूर्यकांतीं हीन दीसे॥तळिं धरिलें नि
का पुसें॥अग्नि प्रकाशे तें घोगें॥५९॥तेविं शुध ब्रह्मीं संकल्पे नाहीं॥से खिंन दिसे केवळ देहीं॥
मास्ता रिवास नेचा ठाओं॥देहाभिमाने पाहीं संसार भासे॥६०॥जागरती देहाचा विसर पडो॥सेवें
चि स्वप्न देह दुजे जोडे॥तेणें मिथ्या प्रपंच वाढे॥स्वप्नीं स्वप्न कुडे कदा न मने॥६१॥सुषुप्ती सि दे
हाचा असंभावो॥तथ नाहीं भवभावो॥जन्म मरण तेही वावो॥संसार संभवे देहाभिमानें॥६२॥
अ तेविं आत्मत्वाचा विसर॥तेणें मी देह हा अहंकार॥तेणें अहंकारे संसार॥अति दुस्तर थोरावे
॥६३॥जेविं मृगजळिं मिथ्या मासा॥तेविं ब्रह्मीं प्रपंच नसा॥तो निरसाव्या केसा॥साधून पिसें
पिशाच्या॥६४॥दोनिची अक्षरें मिथ्या माया॥जवं गेलो सामावया॥तव श्लोका थुठेला
राया॥वाढलावया ग्रंथ सैरा॥६५॥माया पाहूं जातां हरषें॥सज्ञान ही जाले पिसें॥ना

ये

वरुपाचिं भउसें॥ कल्पनावसें माया बोढ॥६६॥ मायेचें मुख्य लक्षण॥ रायातु जमी सांगेन खु

॥३॥ ण॥ आपूलि कल्पना संपूर्ण॥ ते माया जाण नरवयी॥६७॥ निज हृदईची जे आवा॥ ते चिमो

थर मुख्य गा क्षितीशा॥ जो सर्वथा नित्य निरावा॥ तो पूज्य जगदीशा पूज्यत्वें॥६८॥ आ

ता कालि येकतु स्या प्रश्नी॥ माया सांगेन उपलक्षणी॥ स्वर्गच्छियं तकाविणी॥ त्रिवीध गुणी

विभागे॥६९॥ जे विस्तर्यासि संकल्प नसें॥ तरि नसतां त्याच्याठाईं दिसे॥ जैसां कां निज कीरणे

तीं वसे॥ अग्नि प्रकाशा सूर्यकांतीं॥७०॥ तें विंशुध स्वरूपीं पाहीं॥ संकल्पमात्र काहिं नाहीं॥ नसतां

चि दिसे तेठाईं॥ ते जाण विदेहीं॥ मूळमाया॥७१॥ स्वरूप निर्विकल्प पूर्ण॥ तेथ मी स्मरणाच्या

ते स्मरणें तें काण॥ ऐसें हो ठांईं स्फुरे मिंपण॥ मूख्यत्वे जाण मुळमाया॥७२॥ तयामिंपणाच्यापोटीं स्म

चि रण जें म्यापाहावें दीठी॥ मज असि म्या सांगाव्या गोठी॥ अत्यादरें भेटी मज माजि व्हावी॥७३॥ मज मा

जि अती प्रीती॥ मज माजि स्थांबी विरक्ती॥ माझ्याचि मींपे उनियुक्ति॥ मज माजि प्रासि मद्बोधे

होय॥७४॥ म्यां मज मियां अलिंगावें॥ मज मी संभोगावें॥ मज माजि मियां संयोगावें॥ स्व

येम्या नियोगावें स्वामि सेवकत्वे॥७५॥ येकें अज्ञान बाहू नपना था॥ ऐसें आठवलें भगव

ता॥ तो आठवो जाला सजिता॥ म्हणां भवाभ्यो लिंकां॥७६॥ त्या दिवर्णत्या तिखाणि॥ त्या रिपु

रुषार्थ चरूलक्षणी॥ त्या रियुगें त्या रिवाणि॥ मुक्ति चि मांडणी माडिली चतुर्धा॥७७॥ उभारे

नि तिनि गुण॥ आठवो निरचि त्रिभुवन॥ तेणें मांडुनि त्रिपुटी विंदाण॥ कर्म हें संपुर्ण त्रिधा के ॥३॥

लें॥७८॥ एवं येक परी बहु परा॥ रूपासि आणि मुख्यत्वी आठवण॥ परि येके परी बहूपण॥

आखंड त्वें पूर्ण तें करा न भंगे ॥ ७९ ॥ जे जे कुंभांरभांडें करी ॥ आकाश सहज त्याभीतरी ॥ ते विमूलांश
तें भौक्तिकारी ॥ समर्थ यदि सर्वदा सवी ॥ ८० ॥ राया जाण येचि अर्थी ॥ बोलीलें उपनिषदें श्रुती ॥ एका
कीं न मेरें तया श्रुती ॥ द्वैताचि निजस्फूर्ती ॥ भगवंतीं स्फुरली ॥ ८१ ॥ किं बहुना एक पणीं समस्त ॥
रुपा आलिं जे भूतें महाभूतें ॥ तेचि होति विमायायेथें ॥ जाण निश्चित नरपनाथा ॥ ८२ ॥ भूत भौक्ति
क स्फुरे जें स्फुर्ती ॥ ते प्रकाशूं न सके माया निजशक्ति ॥ मायाप्रकाशकु चिन्मूर्ती ॥ अखंड त्वें विभुता
ती प्रवेशला भासे ॥ ८३ ॥ मुख्य मायेचें निज लक्षण ॥ प्रकासि परमात्मा विहुने ॥ तोचि विभुतिं भूतात्मा
आपण ॥ प्रवेशाले परी न से निदावि ॥ ८४ ॥ श्लोक ॥ एवं सृष्टानि भूतानि प्रविष्टः पंचधातु
भिः ॥ एकधा दशधात्मानं विभजन्जुषते गुणान् ॥ ४ ॥ टीका ॥ ऐसीं सृजिलीं भूतें महाभूतां ॥ तेंज
उमुट अचेतें ॥ त्यासि वर्तावया व्यापारा थी ॥ विभागी आपण यातें तत्प्रवेशीं ॥ ८५ ॥ पंचधा पं
च महाभूतें ॥ कार्यक्षमा स्त्रावयायेथें ॥ पंचधा विभागी श्री अनंतु ॥ प्रवेशि जे तेथें ते ऐका ॥ ८६ ॥
गंधरूपें पृथ्वितें ॥ प्रवेशोनि श्री आनंतें ॥ पूर्ण क्षमा आणूनि तितें ॥ चराचरभूतें वाहावी स्व
यें ॥ ८७ ॥ पृथ्वीसि प्रवेशला भगवंत ॥ यालागी ते आवरण जळांत ॥ उरलीसे न विरता जाण
निश्चित मिथु ळिशा ॥ ८८ ॥ धरा धरिधरा धरा धरा धरें पृथ्विस धरा ॥ यालागी विरउ न शे
के समुद्रा भूतें भूताभार तें वाहा ॥ ८९ ॥ स्वादरूपें उदकातें ॥ प्रवेशोनि श्री आनंतां ॥ द्रवत्वें गा
खोंत्यांतें ॥ जिवनें भूतं जिववी सदां ॥ ९० ॥ जीवनी प्रवेशे जगजिवना ॥ यालागी आवरतें जी
जाण ॥ न शोषतां उरे जीवना ॥ हें लाघव पूर्णहरिचें ॥ ९१ ॥ तेजा त्याठाइं होउ निरूप ॥ प्रवे

ते
त्वे
अ
णेन
नि

॥ ह्मणसि मरणका महाप्रळई ॥ परस्परें भूतप्रवेश न कां तेसमई ॥ शक्ति आकर्षण सत्ता पाहि ॥ होत सेसवी गई स्वलिळा ॥ ॥१०२॥
शाला ह विसद्दपा ॥ यालागिं नयनितेज असुप ॥ जठरी दैदिप्य जठराग्नीजाला ॥ १२ ॥ रूपयोगें लव
॥४॥ लाही ॥ हनि प्रवेशातेजा [illegible] स्याठाई ॥ ते आवरण वायु माजि पाहीं ॥ न मालवे कहिं यालागि शाया ॥ १३ ॥
वायू माजि स्पर्शयोगें ॥ प्रवेशाकोजें श्री रंगें ॥ यालागी प्राण प्रयोगें ॥ वर्तवी आंगें अनेक जीव
॥ १४ ॥ वायु स्याठायीं हृषिकेशा ॥ स्पर्शरूपें करि प्रवेशा ॥ यालागी भुतासि अवकाशा ॥ सावका
शावर्तीव्या ॥ १६ ॥ शब्दगुणे हृषीकेशा ॥ आकाशीं करि प्रवेशा ॥ यालागी वायूचा ग्रास ॥ सर्व
थां आकाशाकरुं नेणे ॥ १७ ॥ शब्दगुणें गगनी ॥ प्रवेशालाच्चक्रपाणि ॥ यालागी तें जें कारणीं नि
ली न होउनि जाउं नशके ॥ १८ ॥ महांभूतीं निरंतर ॥ स्वभावीक नित्यवैर ॥ येकातें ग्रासाव्यायें
र ॥ अतितत्पर सर्वदा ॥ १९ ॥ जळ विरउं पाहे पृथ्वितें ॥ तेज शोषूं पाहे जळातें ॥ वायु शोषूं पा
हे तेजातें ॥ आकाश वायुतें गिळूं पाहे ॥ २० ॥ तेथ प्रवेशानि श्रीधर ॥ यातें करी निर्वैर ॥ तें
चियेरामाजि येर ॥ उल्हासें थोर नांदवी ॥ २१ ॥ एवं पंचभूत साकारतां ॥ तेथ जीवरूप वर्त
विता ॥ ॐकार लीभूताकारता ॥ जाला पैं तत्वतां प्रकृति संयोगें ॥ १ ॥ ऐसा सि ब्रह्मांडी पुरु
ष हें नाव ॥ पिंडी त्यातें ह्मणती जीव ॥ हा मायेचा निजस्वभाव ॥ प्रतिबींबला देव जिवशीव
जे रूपें ॥ २ ॥ त्रिविधयोग माया विख्याती ॥ जि विंतीं ते आविद्या ह्मणती ॥ हे चि मायेचि मुख्य बे
भ्रांती ॥ स्वप्न स्थिति संसारा ॥ ३ ॥ ईश्वरा चेन रातीदिर्घ स्वप्न ॥ तो माया विण संसार पू हो ॥४॥
र्णी ॥ निद्रेमाजि दिसे जें भान ॥ ते अवघें जीवाचें स्वप्न ॥ अविद्यायोगें ॥ ४ ॥ येथ जागा जा
तैसा ल्या मिथ्या स्वप्न ॥ बोध जाल्या मिथ्या भवभान ॥ हें आघवें विमायेचें विंदाण ॥ मायातूं जा

श्रवणे जाला तो श्रवणे ॥ शब्द प्रकाशित्रा दुपशि लक्षणे ॥ मग अर्थावबोधक पणे ॥ शब्दु विंदाणे ऐकवी ॥ १७ ॥ ले २३
॥ भा० ॥ शित उष्ण मृदु कठिण ॥ स्पर्शै प्रकाशी नारायण ॥ त्वचे माजि तो त्वि स्पर्शज्ञ ॥ यापरि जगजिवन भोगवि स्पर्श ॥ १८ ॥ आ २ ॥

ण निश्चयें ॥ ५ ॥ आतां जीवाचि विषयावस्था ॥ विषय रसीं विषय रस भोक्ता ॥ येकधा दशधा धावि
भागता ॥ ऐक नृपनाथा सांगेन ॥ ६ ॥ येकधा भागें अंतःकरण ॥ स्वयें जाला जनार्दन ॥ मन बुधि
चित्त अहं स्फुरण ॥ चतुर्धा जाण विभागें ॥ ७ ॥ जीव आपुलिया परिपूर्णता ॥ अहं ब्रह्म हे निजा
त्मसत्ता ॥ तेथ माये चीअति लाघवता ॥ देहात्मता दृढ केली ॥ ८ ॥ अहंकार वाढतां देहात्मतां
विसरे आपुलि चिद्रूपता ॥ विषयवाढ विविध चिंता ॥ ते चित्त नृपनाथा महाराजा ॥ ९ ॥ देह अहंता अति
चपळ ॥ तिते म्हण तीमन चंचळ ॥ नाना वीस कल्प विकल्प जाळ ॥ वाढवी प्रबळ भय शोक दुःः ॥
ख ॥ १० ॥ देह आहंतेचें शहाणपण ॥ ति नाव गा बुद्धि जाण ॥ ते बुधीनें निश्चये केला पूर्ण ॥ आ
सां जन्म मरण अनिवार ॥ ११ ॥ एवं देहाभिमानास्वेमाथा ॥ चित्त चतुर्थ येआवस्था ॥ सुख्य संसारा
चा कर्ता ॥ जाण तत्वतां देहाभिमान ॥ १२ ॥ अहंकार धरि सोहंपण ॥ ते चित्तीं प्रगटे चैतन्यघन ॥ ते
व्हां मन ही होय उन्मन ॥ बुधीचा निश्चयो पूर्ण परब्रह्मीं ॥ १३ ॥ समुळ मावळल्या अभिमान
के चि बुद्धि के चें मन ॥ बुडे चिताचें चित्तपण ॥ ब्रह्म परिपूर्ण कोंदाटे ॥ १४ ॥ एकधा विभागें अंतःकर
ण ॥ त्याची उपलब्धी निजलक्षण ॥ तें या सांगीतलें पुर्ण ॥ आतां दशधा लक्षण ते ऐक ॥ १५ ॥ दश
धा इंद्रियें वर्तन वर्तवी ॥ १६ ॥ दृष्टी जाला तो देखणें ॥ दृश्य प्रकाशी द्रष्टेपणें ॥ ऐसें निप्रकाशत्वा
कर्पणें ॥ दृश्य प्रवर्णे दाखवि ॥ १९ ॥ रसिं रसस्वादनारायण ॥ रसना तो चि रसस्वादन ॥ यापरि
नाना रससेवन ॥ करवि जनार्दन जना माजी ॥ २० ॥ सुमनि श्रीहरि सुगंधा ॥ घ्राणि तो चि जाण
गंधावबोधा ॥ यापरि सुमन मकरंदा ॥ भोगविगोविंद निजांगें ॥ २१ ॥ शीतोष्ण मृदु कठिण स्प
र्शप्रकाशि नारायण ॥ त्वचे माजि तो स्पर्शज्ञ ॥ यापरि जगजीवन भोगविस्पर्श ॥ २२ ॥ वाचे

इंद्रिये अचेतन ॥ त्या तें चेतवीता नारायण ॥ दशधा रूपें प्रकाशन ॥ ५

त्व
वि
य
गयो

च्यावाचकु कमळापती॥ तो चि प्रकारीं शब्द पंक्ति॥ नाना शब्दार्थ विसत्ती॥ वदवी निश्चिती वाचाळपणें॥
॥२१॥ करी त्या ठाई देती घेती॥ कर्तेनी कर्तव्य शक्ती॥ चरणें आचरणें निर्गती॥ गमन स्थिती गोविंदें॥२२॥
उपस्थ सकवासी सुखप्राप्ती॥ तेणें सुखें सुखावे श्रीपती॥ स्त्री पुरुषा मिथुन स्थिती॥ प्रकारीं अ
ती प्रीती पुरुषोत्तम॥२३॥ गुदी त्या ठाई जे कार[illegible]क्षेण॥ ते हि अक्षरें होय जाण॥ यापरि निजात्मा
परिपूर्ण॥ दशधा जोंण विभाग लादेही॥२४॥ यापरि देहयोगें॥ सेविलासे विशयसंभोगें॥ भोग्य
भोक्ता उभय योगें॥ प्रकाशुनि आंगें स्वयें भोगी॥१२५॥ जे विं सालयी आरुखा॥ सालई चवी जेंद
खा॥ सालयी त्या शाखोपशाखा॥ न विकरतां असे रस होय॥२६॥ जे विं कांउसबीजी पेरुं बोहे
भिन्न रसुं सपणें विवाढे॥ जरि भिन्नें कांउंस ढा॥ तरि मागें पुढें रस चि एक॥२७॥ ते विं विषय आणि करणें
प्रकाशूनि येकपणें॥ मन विषयरससेवणें॥ जीवपणें स्वयें शेवी॥२८॥ श्लोक॥ गुणैर्गुणान्स भुं
जान आत्मप्रद्योतितैः प्रभुः॥ मन्यमान इदं सृष्टमात्मानमिह सज्जते॥५३॥ टीका॥ इंद्रियें आणि वि
षयांसि॥ सहजें अंतर्यामी प्रकाशी॥ जिवें ठेउनि विषयांसी॥ पावे असक्तीसि अहंभावें॥२९॥ मग देह
विषयं के संगे ठा॥ मास्या देहाचें पुरे कोडें॥ तव इंद्रियांचि ख[illegible]वळे चाड॥ विषयवाड भोगाव्या॥१३०॥
इंद्रियां विषयें असक्ती॥ देहाभिमानें वाढे रती॥ मावळो निमुळीची स्फूर्ती॥ मोहममता स्थिती
दृढ वाढे॥३१॥ मग मी म्हणे देहातें॥ देहसंबंधे ती हीं आप्तें॥ विषया चिये लोलुप्पें तें॥ उसें वितें अ
सेना॥३२॥ प्रकृतीस्वभावें कर्म जालें॥ ते तें म्यां णें मी चि केलें॥ हें देह अहंतेनें घेतलें॥ कावरूखव
ढिलें अनिवार॥३३॥ देहअहंता अति उद्दंड॥ तेथ मोहममतादि चे थंड॥ तेणें जन्ममरणाची वाट
घउ घग प्रवाहे॥३४॥ श्लोक॥ कर्माणि कर्मभिः कुर्वन्सनिमित्तानि देहभृत्॥ तत्तत्कर्मफलं

॥५॥ दा प त्या घा ग का र ॥५॥ २२॥

लंगरएं नूभ्रमतीहमुखोत्तरां ६ ॥ टीका ॥ मनिधरू निविषयकाम ॥ कर्मेद्रियींकरितां कर्म ॥ तेथनि
पजती धर्माधर्मी ॥ बाधक परमपुरुषातें ॥ ३५ ॥ कल्पीला फळभोगूं घेउं ॥ त्यासारिखा देह धरणेंघे
उं ॥ देहदेहाचीखाणिउघडे ॥ मरणही वादे तैसेंचि ॥ ३६ ॥ फळाशा कर्म अतीदारुण ॥ अमर आणि
अमितमरण ॥ अजन्मा आणी जन्मपूर्ण ॥ पुनःपुना जाण आदळती ॥ ३७ ॥ एवंस्वर्गआणिसं
सार ॥ जन्ममरणाच्या येरझार ॥ नानायोनि अपार ॥ निजकर्मद्वारा स्वयेंभोगी ॥ ३८ ॥ डोळे बांधो
निजुंपिला घाणा ॥ तेलियाचा ढोरजाण ॥ करकरितु परिभ्रमण ॥ अविश्रम जाण भोंवतु सेंअ
से ॥ ३९ ॥ तेविं बांधा निज्ञानाचे डोळे ॥ सवेगुंजातां तिनि कर्म फळें ॥ तवजन्ममरणाचेंसोहळे ॥ भोगी
आगळे अनिवार ॥ १४० ॥ उदो अस्तुचे निपरिमाणें ॥ जैसेसूर्यासि पडे भ्रमण ॥ तैसाहा जन्ममरण ॥
अतीदारुण स्वयें सोसी ॥ ४१ ॥ क्षीण ढिणो निजन्मकोठी ॥ सवेंचि मरणयेसा पाठी ॥ तैसी जावळैयें
कदेंघि ॥ तेणें जन्ममरणकोटी स्वयें सोसी ॥ ४२ ॥ श्लोक ॥ इत्थं कर्मगतीर्गच्छन् बहुभद्रवहाः
पुमान ॥ आभूतसंप्लवात्सर्ग प्रलयावश्नुतेवशः ७ ॥ टीका ॥ होता पूर्वीं जो स्वतंत्र ॥ तो आलाके
मैतंत्र ॥ नानाकर्मगतीपात्र ॥ दुःखशोकक्षेत्र सदांवाहे ॥ ४३ ॥ मानूनि विषयाचें सुख देखत
देखत घेतलेंवीख ॥ त्याचें अगणीत असुख ॥ जन्मकोटि दुःख सोसितां न सरे ॥ ४४ ॥ दुःखा
वरि दुःखाचे आवर्त ॥ मोह शोकाच्या वेगीं लिपउत ॥ अतियातने माजी बुडत ॥ सदा उकडत काळा
ग्नी ॥ ४५ ॥ ऐसें सोसितां दुःखशोका ॥ पुढें भवचिंताचे कायेका ॥ महाप्रळयाचा भडाका दे
खा ॥ निकट सन्मुख आंगीं वाजे ॥ ४६ ॥ तथ माघेंका ढिला न वचे पावो ॥ पुढें निघाल्या नाहीं
ठावो ॥ निजकर्मे बांधलापाहाहो ॥ प्रळयाचा घावो मस्तकीं वाजे ॥ ४७ ॥ उत्पत्ती स्थिती प्रकर

जन

फळ

ले

पर

॥६॥

ण॥ तूज सांगीतले संपूर्ण॥ आतां प्रळयाचें लक्षण॥ सावधान अवधारिं॥ ४८॥ श्लोक॥ धातूप
पूर्व आसन्नेव्यक्तं लक्षणं द्रव्यगुणात्मकं॥ अनादिनिधनः कालो ह्यव्यक्तो पापकर्षति॥ ८॥ टीका॥
सूर्योदियेसी दिवसगती॥ शेवटतां अवश्य पावे रातीं॥ ते विं उत्पत्ति स्थिती॥ प्रळयाची त्रासी अवश्य पा
वें॥ ४९॥ एवं पावली यां प्रळयवेळु॥ खवळे अनादिनिधन काळु॥ तों मरां भूतें सी भृगोळा॥ नात्रा
धें प्रबळु प्रतापें मांडि॥ ५०॥ तेथें जे जे स्थूळाकार व्यक्त॥ तें तें करुं लागे अव्यक्त॥ जेविं पे तिलेपिको
नि शेत॥ स्वयें वाळत उष्णकाळें॥ ५१॥ तरणा दिनानाबीजें क्षिती॥ स्वभावें वार्षियें विरुढत्ति॥ तें चि
वार दोये नानाव्यक्ति॥ सफळीत होती सुपुष्टा॥ ५२॥ ते विग्रीषिम्या अंतीं॥ फळमूळ मोडूनि व्यक्ती
बीजें लिन होती क्षीती॥ तेसी काळगती संसारु॥ ५३॥ जेविं वसंतु चे एलीकडी॥ वृक्षा चि होतीपान
झाडि॥ ते विं ब्रह्मादिकां चि परवडी॥ काळ सोडि निजसत्ता॥ ५४॥ जेवीं कोवाळलियां होत॥ रुषि
वळे सकु लोग समस्त॥ तेविं व्यक्ताचें अव्यक्त॥ काळ करित निजसत्ता॥ ५५॥ ते चि अव्यक्त करिती चौ
स्थिती॥ तो यांसांगेन तुज प्रती॥ काळाचि सोभक स्थिती॥ प्रळयाचे त्रासि पुढि पावे॥ ५६॥ श्लो॥
का॥ शतवर्षा ह्यनावृष्टिर्भविष्यत्युल्बणा भुवी॥ तत्कालोपचितोष्णार्को लोकांस्त्रीन् प्रतपिष्य
ति॥ ९॥ टीका॥ काळक्षोभाचिये द्रष्टि॥ तिशं अत्युल्बण आठ ध्रिष्टी॥ शतवर्षें अनावृष्टि॥ पृथ्वीसा
पोटिं काजी ही नुरे॥ ५७॥ प्राणिमात्र निमाले देखा॥ वनेवाळोनि जाली राखा॥ बिंदुमात्र न मिळे उद
का॥ पापरि लोक आटिले काळें॥ ५८॥ तेवं द्वादशादित्य मेळा॥ मंडळी जाला यके वेळा॥ ते धिंग्या
कीरणीं प्रबळा॥ त्रैलोक्य सकळा संतप्त केलें॥ ५९॥ पतीउष्णाच्या आत्या॥ होत पर्वता च्या लाह्या॥

॥६॥

धरातळ

सर्वभस्म जालें गा या॥ लिवला त्या महां उछ्छों॥६१॥श्लोक॥ पाताळतळमारभ्य संकर्षणमुखा
नळा:॥ दहन्नूर्ध्वशिखो विष्वग्वर्द्धते वायुनेरित:॥१०॥ उछ्छों तापलें पृथ्वितळ॥ पोळलें शेषफ
णिमंडल॥ तो सहस्र मुखें वि षानळ॥ अग्निकल्लोळ वमीता जाला॥६२॥ पाताळतळिं होउनि द
खा॥ त्या ऊर्ध्व मुख अग्नि सिखा॥ जाळीता चि तिहीं लोकां॥ उठिला भडका अनिवार॥६३॥ क्षोभें दिध
ला लें फुफुकार॥ सहस्र मुखें सरला वारा॥ तो साह्य जौ त्या वैश्वानरा॥ जाळित दिगांतरें वाढला
वणवा॥६३॥श्लोक॥ संवर्त्तको मेघगणो वर्षति स्म शतं समा:॥ धाराभिर्हस्तिहस्ताभिर्लीयते
सलिले विराट्॥११॥टीका॥ स्वर्ग आणि पाताळतळ॥ कवळूनि उठिल्या अग्निज्वाळा॥ तव प्र
ळयकर्त्ती मेघमाळा॥ क्षोभला त्याकाळीं अतीदुर्धर॥६४॥ म्हणे गर्जतेय मोठमोठा वर्षों लाग
ले घेंबुठा॥ ते सनस्ने गाकडकडाट॥ येकिं धारा सुटें अनिवार॥६५॥ इतर पर्जन्याच्या धारा सा
नेकती तेवान रपवेरा॥ येक प्रमाण त्यानि धीरा॥ तो समयो महां वीरा अतिदुर्धर॥६६॥ विर्जेते निज
जें नभा जाळि॥ कडकडाटें आरोळी॥ काळाचीं बैस दांत खिळी॥ ऐसा प्रळयकाळिं मेघें खवळे
॥६७॥ जैसिं कांमद गजाचीं सोंड॥ तैसिया धारा अती प्रचंड॥ शतवरुषें अखंड॥ पर्जन्य वितंडे पे दंड
वेषे॥६८॥ तेणें उलथलें जळसंघ॥ नयूनि वर्षत होते मेघ॥ याते ही विरजुनि सांग॥ जळोमय
ता सांग त्रैलोक्य जालें॥६९॥ अनिवार वरुषें बग॥ जंथ मेघाचें विरुअंग॥ या [illegible] नाव साव लैंक हि
मेघा॥ अती अमोघ वर्षावा॥१७०॥ तीर्थ क्षेत्र पवित्रोदक॥ सरिता समुद्र जाले येक॥ हरपले चंद्र
सुर्यादिक॥ तिन्ही लोक बुडाले॥७१॥ ऐसिया येकार्णवाच्या ठाइं॥ विराट विराला आंगापांहीं॥
साकार उरे ऐसें काहीं॥ उरलें नाहिं नृपनाथा॥७२॥श्लोक॥ ततो विराजमुत्सृज्य वैराज:॥

९

पुरुषोत्तरपा॥ अव्यक्ते विराजते सूक्ष्मं निरिंधन इवानलः॥१२॥ टीका॥ प्रळयकाळिं अतीगहीसू

॥७॥ ना अगाध उथळे जळोल्हासू॥ स्थूळाचा करीं नाभ्र॥ विरनिः श्रुवेराट॥७३॥ विराटाचा विराज

पुरुष॥ तो अव्यक्तीं करि प्रवेशु॥ जे विं इंधन नासे हुताशु॥ करि हरि वासु निजकारणीं॥७४॥ जे ब्र

ह्मलोकीं निवासी होती॥ त्यासि महाप्रळयाचे अंतीं॥ ब्रह्म्यासवें सर्वांसि क्रममुक्ति॥ ऐसें श्रुती

नाम स्मृती दृढवाक्य॥७५॥ वैराजपुरुष वदंति॥ हिरण्यगर्भातें म्हणती॥ त्यां प्रळइं प्रवेशु अव्यक्तिं॥ सि

तें इतरा स्विगती श्रुतिवाक्यें कैसी॥७६॥ विदेह पूसि लिमायेची स्थिती॥ तमायेचि ऐसी दुर्धरश

सि क्ती॥ जंव न करितां भगवद्भक्ती॥ ब्रह्म्यां हि मुक्ती घडों नेदि॥७७॥ जालया ब्रह्मसदनप्राप्ती॥ नक

रितां भगवद्भक्ती॥ अतिशयें दुर्लभ मुक्ती॥ भक्तिपासिं मुक्ति जैसी॥७८॥ नकरितां भगवद्भजन हासि

ब्रह्म्यासि मुक्ति नव्हे जाण॥ मां इतराचा ज्ञानाभिमान॥ पुसे कोण परमार्थी॥७९॥ ज्यासि जे

थ पदाभिमान॥ त्यासि तेंचि दृढ बंधन॥ याला गिं दुर्लभपण॥ मोक्षासि जाण तिहीं लोकीं॥८०॥ भक्ती

सांडोनि यां पदाभिमान॥ आगे सदा सिव आपण॥ नित्य वसवि महास्मशान॥ भगवंत भजन नि

जनिष्ठा॥८१॥ यालागिं ज्या ब्रह्मलोक पदप्राप्ति॥ तेथ ही करिती जे भगवद्भक्ती॥ त्यांसी च प्र

ळयाच्या अंतीं॥ परममुक्ति रपवर्या॥८२॥ ब्रह्मलोकीं ज्यां नाहिं हरिभक्ति॥ तेहि पावती पुन

रावृत्ति॥ ऐसि मायेची दुर्धरशक्ति॥ नकरितां हरिभक्ति मुक्ति कैंचि॥८३॥ येचि अर्थि ब्रह्म्याचें

वचन॥ दों श्लोकीं बोलिला आपण॥ ज्ञानाभिमानिया पतन॥ भक्तां भवबंधन कदां नबा ॥७॥

धी॥८४॥ श्लोक॥ ब्रह्मोवाच॥ येन्ये रविंदाक्ष विमुक्तमानिनः॥ स्त्वय्यस्तभावादविशुद्ध

१०हृतरूपंतु तमसा वायुर्ज्योतिःप्रलीयते ॥ हृतस्पर्शोविकाशेन वायुर्न्नभसिलीयते ॥१५॥ टिका ॥

बुध्यस्व आरुह्य कृछ्रेण परंतपंतः पतंत्यधानो धृतयुष्मदंघ्रयः ॥१॥ तथानते माधताव
कांच्चित भ्रश्यंति मार्गात्वयिबद्धसोहृदः त्वयाभिगुप्ताविचरंतीनिर्भया विनायकानीकपमू
र्धसुप्रभो १३ ॥ टीका ॥ नकरितांभगवद्भक्ति ॥ सज्ञानाहीनातुडेमुक्ति ॥ तेचि अर्थि वेद सांतीं ॥ ब
स्याचिउक्तिदाविलियेथें ॥ ८५ ॥ जन्मामाजि ब्राम्हणजन्मपण ॥ तेहीवेदशास्त्रसंपन्न ॥ नकरि
तांभगवद्भजन ॥ आरूढ पतनतयासि ॥ ८६ ॥ भक्तांसर्वप्रतीं भगवद्भावो ॥ तयाअपावो ति
होयेउपावो ॥ तैथविघ्नासिनाहिंरिगावो ॥ भावार्थि देवोसदांसांघे ॥ ८७ ॥ भक्ति विणमुक्तिचासो
सु ॥ करितांयत्नपडेवोसु ॥ ऐसाहावेराजपुरुषु ॥ करितांप्रवेषुअव्यक्तीं ॥ ८८ ॥ अव्यक्तिंवेरा
जाच्याप्रवेशु ॥ होतांत्विमहाभक्तांविलासु ॥ होउंलागे भुतहरासु ॥ तोअनुप्रवेशु ऐकराया ॥ ८९ ॥

॥ श्लोक ॥ वायुनाहृतगंधाभूः सलिलात्वायकल्पते ॥ सलिलंतद्धृतरसंज्योतिष्वायोपकल्प
ते ॥१४॥ टीका ॥ प्रळययवायुचाक्षोभ्रंकोधा ॥ तेणेंपृथ्विचाहरिलागंधा ॥ तंवतेविरोनियांप्रसि
ध्या ॥ येकवटजळजालें ॥ ११ ॥ क्षोभलावायुअसमसाहासें ॥ तोजळाचाहरिजळरसें ॥ तेंकों
जळाचाहोयहरासु ॥ प्रळयेविन्यासमहांतेजिं ॥ १ ॥ त्यातेजाचानिजसंभ्रम ॥ वायुबळें ग्रा
सीतपरम ॥ तेव्हांप्रसूयवायुपरम ॥ भरोनिव्योमकोंदाटे ॥ १२ ॥ त्याप्रळयवायूचास्पर्शी ॥ स्व
चपळतेसिंसर्वग्रासी ॥ करूनिठाकेआवकाशीं ॥ तेव्हांवायूतेंआकाशनिःशेषग्रासि ॥ १३ ॥

॥ श्लोक ॥ कालात्मनाहृतगुणंनभआत्मनिलीयते ॥ इंद्रियाणिमनोबुद्धिं सहवैकारिकै
र्नृप ॥ प्रविशंतीह्यहंकारस्वगुणैरहमात्मनी ॥१५॥ टीका ॥ आकाशा ॥ चाजोशब्दगु

ण॥ तो प्रळयकाळगीळिसंपूर्ण॥ तवक्षोभला तामसाभिमान॥ तोकरि प्राज्ञानगमनाचें॥१४॥
दशेंद्रियांच्या गोंधळा॥ राजसोभिमानी निघाला॥ चित्तचतुष्टयाचा मेळा॥ तोही प्रवेशला सा
त्विकाभिमानी॥१५॥ इंद्रियाधिष्ठात्रि देवतां॥ तेही मिळोनियां समस्तं॥ प्रवेशली सात्वीकांतें॥ जा

७

णनिश्चितं मलां राजा॥१६॥ तेतीन्हीहिं अहंकार त्रिगुणासी॥ प्रवेशती महत्तत्वासी॥ महत्तत्व मिळे
मायेसी॥ जेविं कन्या संततीसि माहेरायें॥१७॥ जेविं कुर्कुटिचीं पिल्लीं॥ कुकुटी पंखातळिं घाली॥
मग कुकुटी दिसये कली॥ तेविं माया उरली कल्पांतीं॥१८॥ एवं उत्पत्तिस्थिति लय प्रळयांत॥ त्रि
विधभावें दाविलें येथ॥ ते गुणमयी माया निश्चित॥ मिथ्याभूत आभासे॥१९॥ जेविं लेंकुरें खेळ
तां खेळासी॥ दिवसा म्हणती जाली निशी॥ तेंवि चिंपूर्णस्वरूपासि॥ देखती मायेसि त्रिविधक
ल्पना॥२०॥ श्लोक॥ एषा माया भगवतः सर्गस्थित्यंतकारिणी त्रिवर्णा वर्णितास्माभिः
किं भूयः श्रोतुमिच्छसि॥१६॥ टीका॥ उत्तम मध्यम अधम जन॥ तीनी अवस्था त्रिभुवन॥ त्रिवि
धकर्म तीनी गुण॥ हें जाण विंदाण मायेचें॥१॥ ध्येय ध्याता आणि ध्यान॥ पूज्य पूजक पूजन॥ ज्ञे
य ज्ञाता आणि ज्ञान॥ हे त्रिपुटी संपूर्ण मायेची॥२॥ दृश्य द्रष्टा दर्शन॥ कर्म कर्ता क्रियाचरण॥ भो
ग्य भोक्ता भोजन॥ हे त्रिपुटि जाण मायेचि॥३॥ शब्द श्रोता आणि श्रवण॥ घ्रेय घ्राता आ
णि घ्राण॥ रस रसना रसस्वादन॥ हे त्रिपुटि जाण मायेचि॥४॥ कर्म क्रिया आणि कर्त्ता॥ चरण
चालि चालविता॥ बोल बोलणें बोलविता॥ हे त्रिविधावस्था मायेचि॥५॥ अहं सोहं जउमु

टता॥ साधक बाधक येक व्यथा॥ देवो देवि परिवार देवता॥ हे त्रिविधतां मायेचि॥६॥ देहदे

हीं देहाभिमान॥ भवभयभवबंधन॥ मुक्त मुमुक्ष अज्ञान॥ हें हीं विंदाणमायेचें॥ ८॥ सुखदुःखज
उत्व पूर्ण॥ आधिसमाधि सुत्थान॥ उत्पती स्थिती निधन॥ इहीं लक्षणि संपूर्ण माया विलासे॥ ९॥
न भिंनी ळीमां पूर्ण भासे॥ सखिंनी ळिमचाले शुही नसे॥ ते विस्वरूपिं माया अभासे॥ मिथ्यावे
रीमायिक॥ १०॥ जे विं प्रत्यक्ष दिसे मृगजळ॥ पवितें निंदाघचि केवळ॥ तें विस्वरूपिं माया सबळ
मुळिं निर्मूळ अभासे॥ ११॥ हे मिथ्या मायाकल्पनावसे॥ प्रबळ बळें सीं भासलि दीसे॥ नास्त
जातां नासिजे ऐसें॥ सत्यत्वें नसे निजांग॥ १२॥ तरि नावारूपाचिये भडसे॥ ब्रह्मादिक केले पिसे॥
मिथ्या त्रिपुटि विन्यासे॥ ज्या बांधलें दिसे त्रैलोक्य॥ १३॥ जे विंरूपा सवदिसे यो छो॥ नासितां
नां तुटे नासावया॥ ते विस्वरूपिं मिथ्या माया॥ कल्पनायोगें वाढली राया॥ यालागिं आजयावे
रदणास्त्री म्हणती॥ १४॥ रायाकल्पना वाढे जे ठांइ॥ तेथे विमाया दृढमूळ पाहीं॥ जो निर्विकल्प नि
जदेहीं॥ त्यासि माया नाहिं तीं हिं लोकीं॥ १५॥ कल्पितीं कल्पना जे राया॥ ते विजाण मुख्य माया
आणि स्वरूपें सांगावया॥ नातुटे माया निराळी॥ १६॥ ते चित्रिवीध मुख्य लक्षणीं॥ मायासां
गीतलि विवंचुनी॥ आतां कोण अर्थि चेभ्रवणि॥ अत्यादरम निवर्तें नाया॥ १७॥ माया दुस्तर
दारुण॥ ऐको निरूत्वी जब्राह्मण॥ धरावीलें सभे चें जन॥ राजाहि पूर्ण विस्मित जाला॥ १८॥ नव
ल मायेचें रूपों॥ नासुं न सकति ज्ञाते लोक॥ ज्या गो विले ब्रह्मादिक॥ इतरां चा देखव कोण पाडु॥ १९॥
मायाआक्रमूनि त्रिवाशी॥ तो हीआणिला जीव वासी॥ ते माया तरवैं केसी॥ तो उपाव ो दीना
यासि पुसों पां॥ २०॥ सुखोपायें दीनजन॥ दुस्तर माया तरती पूर्ण॥ हे दर्थ निजा आपण

॥१॥ च

अत्यादरें प्रश्न प्रश्नेनें पुसे॥२०॥श्लोक॥राजोवाच॥यथैतामैश्वरीमायां दुस्तरामकृतात्मभिः॥
तरंत्यंजस्थूळधियो महर्ष इदमच्युत॥२०॥टीका॥अतिदुस्तर हरिची माया॥ऐकोनि हांसे आले
राया॥लटिकीं पडिबांधा वया॥देहाभिमानिया दृढ जाली॥२२॥मायादुस्तर गोत्र प्रसिध्धी॥ये
थ बाळे भोळे स्थूळबुद्धि॥सुखें तरती कोण विधि॥तें सांगा त्रिशुध्धि उपावो॥२३॥ज्यासि वश्य ना
हीं निजमन॥आणी भवाब्धी तराव्या भाव पूर्ण॥ऐसें भाविक दीन॥त्यासि मायेचें तरणें अति सुग
म सांगा॥२४॥मागां कवि बोलीला संकळीत॥तन्मायया तो बुध्ध आभजेत्॥गुरुब्रह्म अभेद स्थि
ती॥करितां भक्ति मायातरिजे॥२५॥ते भक्तीचें पद लक्षण॥विषद करावया श्रवण॥पुढें ती मायेचें तर
ण॥पुसावया कारण मुख्यत्वें हेंचि॥२६॥ते मायातरणोपाव विधि॥सुगम सांगावा त्रिशुध्धी॥अं
तरिक्ष धाकुटा सुबुध्धी॥प्रबुध्ध प्रज्ञानिधि बोलता जाला॥२७॥श्लोक॥प्रबुध्ध उवाच॥कर्माण्या
रभमाणानां दुःखहत्यै सुखाय च॥पश्येत्पाक विपर्यासं मिथुनिचारिणां नृणां॥१८॥टीका॥मु
ख्य मायेचें तरण॥प्रबुध्ध चि जाणे पूर्ण॥प्रबुध्ध जाले यां आपण॥मायेचें विंदाण न तरतां तरती॥२८॥
मनि विषयाचा छंदु॥तो केवळ महां बाधू॥विषय त्यागितो प्रबुध्ध॥तोचि विषद भावें ऐका॥२९॥
विषयीं लोधलें अत्यंत मन॥ते यन करितां वैराग्य पूर्ण॥कदा न करी मायेचें तरण॥वैराग्यार्थ जाण वि
षय निंदि॥३०॥केवळ नश्वर विषयें दुःख॥तेचि मानिती परम सुख॥तें सुखचि दुःख दायक॥स्त्री
कामि मूर्ख माया बाधी॥३१॥के स्तुनी धनाचिया गांठी॥सुखार्थ स्त्री बैसविली पाठीं॥तेचि भोग
वि दुःख कोटी॥जगीं माया लाठी स्त्रीकामें॥३२॥स्त्रीकामें प्रपंच सबळ॥स्त्रीकामें दुःख प्रबळ॥
स्त्रीकामें माये सिबळ॥स्त्रीकामें सकळ मोहिलें जग॥३३॥आवडी स्त्री बैसवितां पाठीं॥तेथ्र

भोळे

॥१॥

पैंचौवाढवी कोटी ॥ महां मोहाच्या पाडुनि गांठि ॥ दुःखसागरिं लोटी स्त्रीकामें ॥ ३४ ॥ जें नवमास वा
हे उदरांत ॥ ते माता करूनि अनाम ॥ स्त्रीयेतें मानिं अति आप्त ॥ ऐसी माया समर्थ स्त्रीकामें ॥ ३५ ॥
जैं तोंडिचें पोटिचें खावो सूत ॥ जे सदा सोसी तं नरक मूत ॥ ते माते हूनि स्त्री आप्त ॥ जाली जगांत महा
मोहें ॥ ३६ ॥ स्त्रिया मेळविल्या अमीत मिळती ॥ परि माता न मिळे त्रिजगती ॥ ऐसें जे सज्ञान जाणति ॥
तेही आसमानीती स्त्रीयेतें ॥ ३७ ॥ मातेतें भजतां भुक्ति मुक्ति ॥ स्त्रियेतें भजतां नरकप्राप्ती ॥ ऐसें जे
शास्त्रज्ञ जाणती ॥ तेहीं तां उपेक्षिती स्त्रिकामें ॥ ३८ ॥ एवं स्त्रीकामाचिया व्याप्ती ॥ माया व्यापिलि
त्रिजगती ॥ सज्ञान ही पडिले भ्रांती ॥ स्त्रीकामासक्तिं महा माया ॥ ३९ ॥ मानुनि विषयांचें सुख ॥ का
म्यकर्मे करितां देख ॥ तेणें अति दुःखी होती लोक ॥ दुःखदायक काम्यकर्मी ॥ ४० ॥ कामिनी
कामग्रहासक्ति ॥ प्राणि प्राणांतें स्वयें देणती ॥ त्याश्रमाचि निर्दोस्थिती ॥ सांगे नृत्युजप्रतीरा
जाधिराजा ॥ ४१ ॥ निर्मळ जळें भिंती धूतां ॥ जळाविना नीं निर्मळता ॥ हातमां खिधुर्तं लक्षणातां ॥ भि
ती ही तत्वतां निर्मळ केली ॥ ४२ ॥ तैविं विषयाचें निसुखें सुख ॥ न पवती चब्रह्मादिक ॥ विषयांचा
जैं मानिती हरिख ॥ ते परम सुखं पसु देहीं ॥ ४३ ॥ श्लोक ॥ नित्यार्त्तिदेव वित्तेन ॥ दुर्लभेनात्म म
त्युना ॥ गृहापत्याप्तपशुभिः ॥ का प्रीतिः साधितैश्चलैः ॥ १९ ॥ टीका ॥ रात्रीदिवसु निजनिर्धे मर
णासि घेतां सटे ॥ कवडि विश्वासि न भेटे ॥ प्राणांतक संद्रव्य जोडी ॥ ४४ ॥ एवं कष्टिं जोडिलें जें धन ॥
तें महा दुःखाचें जन्मस्थान ॥ अर्थ अनर्थाचें आधीष्ठान ॥ निजात्ममरणं धनमूळ ॥ ४५ ॥ द्रव्य
नसतां उपाय निरावीं ॥ जालियां संरक्षणा आंधी लावि ॥ रात्रिदिवस हृद्रोग जिवी ॥ अविश्वा
सु नांदवी धनलोभु ॥ ४६ ॥ मायबापांसिं चोरि करवि ॥ स्त्रीपुत्रासि कलहो लावि ॥ सुहृदा दूरि

ना ति लोभे ति न
न ति क्र

दुना वि। हे द्रव्याची पदवी स्वभाविक ॥४७॥ द्रव्यापात्रिं अधि व्याधि ॥ द्रव्यापात्रीं दुष्ट दुर्बुधि ॥
द्रव्यापात्रिं लोभ क्रोधि ॥ असत्य निरावधी द्रव्यापासीं ॥४८॥ द्रव्या पासिं अती विकल्प ~~द्रव्या~~
~~सिं दुष्ट दुर्बुद्धि द्रव्या पात्रिं आति विकल्प~~ द्रव्यापात्रिं आती पाप द्रव्यापात्रीं संवें संताप पूर्ण दुः
खरूप तें द्रव्य ॥४९॥ हें दाने त्यागी तां फळें मे यें लोभें नरकाम हट तटें द्रव्या ऐसें गावो खवें आन
न भेटे तिहिं लोकीं ॥५०॥ मळीच्या चणेयांचे आवा ॥ वान्नरें मुष्टि धरणें तो चिफांसा ॥ तवि द्रव्य दाना अ
भिलासा ॥ नर देह दशा अधःपाति ॥५१॥ द्रव्य सहसां न मिळे पाहीं ॥ मिळे तें अनित्य अपाइ याला
गी द्रव्याच्या ठाइ ॥ सुख नाहिं त्रिशुधि ॥५२॥ धन वेचा निफाडो वाडें घरक रिती वाडें कोडें तें अध
वत्वे सवेचिं पडे ॥ घितं द्रव्य बुडे अयुष्येसि ॥५३॥ करूनि आयुष्याचा मातेरा ॥ सुदलें सिंचें बैजो उिले
पुत्रा ॥ त्या पुत्राच्या मरणें घ्वा रा ॥ दुःख दुर्धरा माजि बुडे ॥५४॥ प्रपंचीचे स्नेह द समस्त ॥ जंव स्वार्थ
तव हो तो आस ॥ स्वार्थ विरोधें तें अनाप्त ॥ होउनि घात सदां करिती ॥५५॥ करूनियां अती हव्या
सा ॥ मिळविती नाना पशु ॥ त्याचा सवेचि होय नाशु ॥ तेणें दुःख त्रास ग्रहस्तो ॥५६॥ निजे देहा
चिनैश्वर यथ ॥ त्यासि प्रपंच नव्हे गाणाभ्वत ॥ अवघे जग चि काळ ग्रस्त ॥ इह लोकिं से म स्तठेंवि
ले विरोड ॥५७॥ मनुष्य देहा कर्मभुमि प्राप्त ॥ ती लोकं परा तिकर्म जित ॥ हा जैसा नैश्च नयेथ
तैसा चि निश्चित नैश्वर्य ॥५८॥ श्लोक ॥ एवं लोकं परं विद्यान्नश्वरं कर्मनिर्मितं ॥ सुतल्या
तिशय ध्वंसं यथा मंडलवर्तिनां ॥२०॥ टीका मनी धरू निविषयभोग ॥ इह लोकीं क
रितीयाग ॥ पुण्य जोडुनियां साग ॥ पावती स्वर्ग निजपुण्य योगे ॥५९॥ यापरी निजपु
ण्यें स्वर्ग प्राप्ती ॥ त्या लोकातें पुण्यजी लेणती ॥ तेही पुण्यक्षयें क्षया जाती ॥ तिंचें ध्या

स पसे गो ति स्वर्ग त

अति द्द

२ हि

के धावती स्वर्गेच्छेश्रेष्ठ ॥ २६० ॥ स्वर्गसुखा इंद्र आधिपती । तोहि पतनातें धाके चित्तीं । विघ्नें सुचीत्ता
पसा प्रती ॥ स्वर्गस्थिती अपाई ॥ ६१ ॥ गांठि पुण्य असतां चोखे ॥ स्वर्गभोगी असें सुख ॥ वार्ता हेंस ल
मूळ लटिक ॥ स्वर्गीं चिंदुःखतें एकरीया ॥ ६२ ॥ समान पुण्य सम पद पावि ॥ त्यासि स्पर्धा कलह करि
तीं आपणाहूनि अधिक स्थीती ॥ त्याच्यां द्वेष होती अति दुःखी ॥ ६३ ॥ जेसे राजे मंडळवतीं ना
ज्यालोभें कलहा करिती ॥ तसी स्वर्गेच्छा कलह स्थिती ॥ त्याचा द्वेष करिती अहिर्निशीं ॥ ६४ ॥
पतनभयें कलह द्वेषवाढि ॥ क्षयातें पावे पुण्य जोडि ॥ अधोमुख पडती बुडीं ॥ यासि केंवा पुडिंच उ
पडिती ॥ ६५ ॥ एवं स्वर्गसुखउल्हास ॥ मानिती ते केवळ पशू ॥ तत्त्वतां तेथें द्वेष नाश ॥ अस्मसहा
सु नित्य कलहो ॥ ६५ ॥ ऐ विला विषय सदां ना वित्ती ॥ पतिक दोन रुमनाचि तदि ॥ तरि मिथ्या मरणा
तें नेणती ॥ हमोहकं शक्ति मायेचि ॥ ६६ ॥ जेसें वेरयेचें सुख साजणें ॥ वितघे वोनि वोसंडणें ॥ तबु विष
याच्या संग धरणें ॥ तव नवें होणें आती दुःखी ॥ ६७ ॥ यालागिं उभय भोग उपाया ॥ जे जे प्रवर्तले गा
या ॥ ते ते जाण लटिके माया ॥ थितें गेले वायां उत्तमायू ॥ ६८ ॥ कर्मभूमि नरदेह प्रासा ॥ हिं पूर्णभाग्या
निज चें मथित देव नरदेह वांछित ॥ ते ही केले व्यर्थ विषयार्थी ॥ २७० ॥ एवं विषयाचे असक्ती ॥ मायां ठकिलें
नेणों किती ॥ यालागीं विषयाचे विरक्ति ॥ करावि गुरुभक्ति तेचि सांगो ॥ ७१ ॥ श्लोक ॥ तस्मात्सद्गुरुं प्र
पद्येत जिज्ञासुः श्रेय उत्तमं ॥ शाब्दे परे च निष्णातं ब्रह्मण्युपशमाश्रयं ॥ २१ ॥ टीका ॥ जाणोनि विष
याचे नश्वरपण ॥ पावावया ब्रह्म पूर्ण ॥ सद्गुरूसि अनन्य शरण ॥ रिघावें संपूर्ण श्रद्धायुक्त ॥ ७२ ॥
सद्गुरू वचनमात्रें माया ॥ तरोनि हा निश्चयो राया ॥ येणें सद्भावें लागती पायां ॥ पावावया निज
स्वार्थु ॥ ७३ ॥ गुरु ऐसें जे म्हणणें ॥ ते हि आहे बहु सालपणें ॥ एक रायातीं लक्षणें ॥ तुज कारणें सां

॥११॥

गेन॥ ७४॥ येकवेदाध्यापनेंगुरु॥ येकव्याख्यानदानें गुरु॥ येकजोतिष्यदानें गंभिर॥ परितो सद्गु
रु नव्हेत ती सांत॥ ७५॥ येक आगमोक्त मंत्रउपासती॥ जपकराव्या विधानयुक्ति॥ मगकर्यीं होइ
ल नि[illegible]जप्रासि॥ हे नकळे निश्चिती गुरुशिष्यां॥ ७६॥ एवं वायूधारणाला विती॥ येक हाटयोगें गो
विती॥ येक नानालक्षणेंदाविती॥ येक बैसविती मंहां मुद्रा॥ ७७॥ एक ब्रह्मानुवादें चोखट॥ तत्व निरो
पणी उद्भट॥ वैराग्य बोलका वरिष्ट॥ उपजवी विट उभय भोगाची॥ ७८॥ कैसें निरोपी शुध ब्रह्म॥
ऐको निसापि कायेश्रम॥ परि निजहृदयिंचा भ्रम॥ निरसीतें वर्मनेणेची॥ ७९॥ जे विंमृळ उंसाचा
घाणा॥ तोडिचा रस भरे भाणा॥ शाढु सोपटें [illegible] भरू निवदना॥ करी पुतिभ्रमं णाकरके रितु॥ ८०॥
ऐसा जो कां शाढु ज्ञानि॥ उत्तम व्याख्याता ज्ञानगुणी॥ जो जन रंजवि निरोपणीं॥ स्वयें कोरडे पणीं
करके रितु॥ ८१॥ योगक्षेम चाले गोमटा॥ लौकिकीं थोर ज्ञान प्रतीष्टा॥ तथें निज प्रासि चिउ लंकंठा॥ न
व्हे वरिष्ट सिष्यांची॥ ८२॥ जेविं अमृतें अमृतत्व शतां॥ त्वविन लाभे गासर्वथां॥ ते विशाद्धि कज्ञा
न योग्यता॥ अनुभव सर्वथा वातोनुरे स्वप्नीं॥ ८३॥ जे पण स्वयें चाखिली नाहिंच वि॥ तो दुज्यातेंगो
डी केंची लावी॥ याला गिं जो पूर्णानुभवी॥ तो रिसद्भावी सत्सिष्यां॥ ८४॥ एवं गुरुपण चीवदंती॥ ऐसें
बहुपणें नांदविती॥ जो करि अपरोक्षप्रासि॥ पोतचि म्हणति सद्गुरुस्वामि॥ ८५॥ ज्याचें निवाक्यें
आसंतता॥ निशेषमावळे सर्वथां॥ त्यासीच म्हण सद्गुरु ता॥ वेदशास्त्रार्था प्रति पाद्य॥ ८६॥ जे उप
देसीती मंत्र तंत्र ते पूज्यत्वें अतिसादर॥ तथ्ये गुरु पूज्य पूजकतो विचार॥ तोचि सांचार सद्गुरु॥
स्वामि॥ ८७॥ येकाचें शुध्य ब्रह्मज्ञान॥ वस्तु देखो निविरालें मन॥ मावळे ले देहताचें भान॥ पदिलें मो
न्यच रूं वाचा॥ ८८॥ इंद्रियें रवकारलीसमस्ता॥ प्राणपांगुळलजे थिचातथें॥ वस्तु देखोनि पर

तो ते

॥१२॥

माइूत॥ पडिलें तटस्त देहभावा॥८९॥ ऐसा जो आत्मानुभवि। त्यातें सद्भावें सिष्य विनवी। तवं तोपु
सेनासमजावी॥ ताटस्थैं भाविं अबोलणा॥९०॥ येका अनुभवा आलें ब्रह्म। फिटला बाध्य बाधक
तेचा भ्रम। मोडलें द्वैताचें कर्म। जगीं विषम असेना॥९१॥ परि आचुंबीत वर्तणें। अधर मान कर्म करणें
अत्यंत उग्रता मिरवणें। दुर्धर्षपण भयानक॥९२॥ आपण आपणियांमाजि हासत। ध्वनी जे बोले
परमार्थे। तेथे बोधेना सिष्याचें चित। पडे दुश्चीत्त तेठायें॥९३॥ ऐसा वर्त्ते ब्रह्मज्ञानी। त्याची इच्छि ती
नमने जनी। म्हणोनि जायिल भावो धरूनी बोधालागी नित्यापाशीं॥९४॥ आतां सद्गुरु चि निजलक्ष
णें। त्यासी यासी गुरुजन कारणें। तोडि शिष्याचें भवबंधनें। उठवी ठाणे आरूका स्त्वें॥९५॥ तरि जो कां
यावाचा मनें। अती कृपाळु दिनाकारणें। जे एकतां अंतःकरणें। सुखी होणें सद्भावी॥९६॥ जो शब्दज्ञा
ने पारंगत। ब्रह्मानंदें सदां उन्मत्त। सिष्य प्रबोधनी समर्थ। यथोचित निजभावें॥९७॥ ज्याचा जैसा
जैसा भावो। तैसा तैसा करि अनुभवो। तरि गुरु त्याचा अनुभवो। अनुमात्र पाहा हो धरिना॥९८॥
सिष्यापासोनि सेवा घेणें। हें स्वप्नीं हीं न स्मरे मनें। शिष्याची सेवा करणें। पूज्यत्वें भावनें निजशि
ष्या॥९९॥ शिष्य देखावा पुत्रासमान। हे स्मृतीवाक्य न मानि मन। दृष्टी देखे नव्हे के गोण॥ शिष्य
देखे संपूर्ण परब्रह्मत्वें॥१००॥ शिष्य सेवा करिती निजभावार्थे। परि तो सेवक न म्हणे त्यातें। ज्या शि
भगवद्रूप सर्वभूतें। शिष्य वेगळा तेथें सेवक केंवि॥१॥ ऐसा मि येक म्हणे योगी। हें ही न मिरवी तो
जगीं। गुरुत्व त्यातें ठाकेना अंगी। अंग संगी लागों नेदी॥२॥ आपुल्या योगक्षेमाचें सांकडें। स्वप्नींहीं
न घाली शिष्याकडे। शिष्य संकट आतिगाढें। निवारि तो कडें निजांगें जो॥३॥ मी येक कर्ता निजात्मे
योगीं। म्हणोनि विषयातें न भोगी। आथवा विषय निःशेषत्यागी। हा आग्रहो अंगीं असेना॥४॥

स्व
भाव। जो
ब्रह्म
रू

।।१२।।

तो विषयोभोगीनास्वयें त्यागी। तेअदृष्टाचा निज विभागी। लाउनियां देहाचा अंगी। परब्रह्म योगी विचरत्तु ॥ ५ ॥ देहदैवें पालखीमाजि चढे। अथवा विष्टेमाजि पडे। तें देहीचें सुखदुःख त्याकडे। मीं म्हणोनि पुढें पडोनेदि घे ॥ ६ ॥ देहीं असोनि नाहिं अहंकृती। गेहीं असो निगेहा स्थिती। सखी लोका माजि लोकींक स्थिती। सुखें वर्तती लोका सरिसे ॥ ७ ॥ त्यासि स्त्री म्हणे माझा भर्ता। पुत्र म्हणे माझा पिता। शिष्य म्हणती गुरु तत्वतां। तो त्या होनि परता त्यामाजि वर्ते ॥ ८ ॥ ऐसी पूर्ण प्रतीती। आचरोनि दाविभक्ति। हरिभजावया सर्वभूती। हेंचि शिष्याप्रती उपदेशी ॥ ९ ॥ एवं सद्गुरूची निजलक्षणें। पढतां न कळती ज्ञातेपणें। पूर्णानुभवी जाणती खुणे। इतरांचें जाणणें पांगुळे तेथ ॥ १० ॥ त्या गुरुत्वाची वोळखण। आणि निजशांतिसंपूर्ण। हेंचि सद्गुरुत्वाचें भूषण। मुख्य लक्षण हे राया ॥ ११ ॥ जगीं शांति जालि परदेशी। कोठठावो न मिळे तीसी। ते आली सद्गुरुपायांपाशीं। सुखवासासि वसावया ॥ १२ ॥ पावोनि सद्गुरुपाशीं शांती। स्वयें आली सुखवासें वस्ती। जेविं कांमाहेराआली ती। स्वानंदें क्रीडती कन्या जैसी ॥ १३ ॥ जाणोनि वेदशास्त्रार्थ निश्चिती। तरी ऐसे न मिरवी जो विसरती। ज्यासि आपरोक्ष पूर्णशांती। तो सद्गुरुमूर्ती निश्चय राया ॥ १४ ॥ म्हणे श्रोते कोपती। येथें म्हणती ग्रंथवाढ वित्तव्यर्थ। निक्षणात पदाचा अर्थ। काढितां तेथें स्फुरलें हें ॥ १५ ॥ हे माझेंगांठिचीन रे युक्ती। सद्गुरु आपुली आपणस्थिती। बोलवित से ग्रंथार्थी। पदपदार्थीसी धूनि ॥ १६ ॥ तरि सद्गुरु विलक्षणें। न वर्णवती आगाधपणें। वेदव जावले मुके पणें। तेथ माझें बोलणें सरेके विं ॥ १७ ॥ तथ अभ्वीयकें संदेखा। श्रीभागवत देशभाषा। परमार्थसाधिला नेटका। तुष्टला निजसखा जनार्दन ॥ १८ ॥ एकाजनार्दनाशरण। त्या विकल्पा परिपूर्ण। तेदं

नाहि

या

।।१२।।

हीं आसतां देहबंधन। नातळे जाण गुरुभक्तां॥ १९॥ ज्याचे सेवितां निजचरण। देहीं न बाधी देहबंधन। त्यास जालियां अनन्यशरण। दे आगाध पण हे नकळे वेदां॥ २०॥ नकरितां सद्गुरुभक्ति करितां न करूं परमार्थप्राप्ति। यालागिं सद्गुरुपासीं। अनन्यशरण होतां त्यासी। तो सद्गुरु वेविन्

पुणे

वी सिष्यांसी। निजबोधेंसी यथार्थता॥ २२॥ सद्गुरुस्थितीचें निरोपण। राया सांगीतलें संपूर्ण आतां सिष्याचें ही लक्षण। सावधान अवधारि॥ २३॥ श्लोक॥ तत्र भागवतान् धर्मान् शिक्षे द्गुर्वात्मदैवतः॥ अमाययानुवृत्त्या यैस्तुष्येदात्मात्मदो हरिः॥ टीका॥ वरि वरि दीसती साधीक भीतरि विकल्पी शिष्य येक। येक तें केवळ दांभीक। येक ज्ञानठक आतिधूर्त॥ २४॥ येक केवळ

ते

प्रतिष्ठाकाम। येकासि पुजेचा संभ्रम। येका जाणिवेचा आक्रम। येकाचे पोटीं भ्रमें सिद्धीचा॥ २५॥ येक वाग्वादि वांजट। येक अग्निहोत्र्यें सीं कर्मठ। येक केवळ कर्मनष्ट। आम्ही ब्रह्म निश्चअ भिमानें॥ २६॥ येका आवेउ वायुधारण। येका आसनजयाभिमान। येकाचें संशयी मन विश्वासपूर्ण द्रृढ नाहीं॥ २७॥ येक आदरें उपदेश घेती। मग हो यन व्हें विकल्प चिंतीं। ऐसा अ

महा

आ

नेक शिष्यपंक्ती। ते जाण निश्चिती मायिक॥ २८॥ आतां जे कां मायीक। शोधीत सत्याचे सा. धीक। मुख्य परमार्थसाधक। जें अवंचक सर्वस्वें॥ २९॥ जे गुरुचरणीचें आंकूले। जे गुरुवाक्यें जीवें विकले। जें सद्गुरु लागि वहिले। सर्वस्वें आपुलें वोवाळिती॥ ३०॥ जे गुरुच्या बोलावरि। जीवीं तांची कुरवंडी करि। जे गुरु आसे बाहेरी। तिळभरि न होणें॥ ३१॥ गुरु तें मनुष्यबुधि। पां होंति नेण त्रिशुधी। सेवे लागी निरावधी। हरुषानंदितसर॥ ३२॥ उंच आथवा नीच काम। सेणें नेणेमनो धर्मी। गोणकरूनि नित्यकर्म। मानी उत्तमोत्तम गुरुसेवा॥ ३४॥ सेवेलागिं निःकपट

जे निजभावार्थे सादर॥ सेवेलागीं अतीत पर॥ शाति अहीं महा॥ अनुमात्र वंचीना॥ वो ३२

नित्य निजानुभावो चोखट ॥ जव जवं शेवा पुढे सघट ॥ तव तव उद्भट उल्हासे ॥ ३५ ॥ सत्सिष्य असत्सिष्य समुदावो ॥ सद्गुरुसी सारिखे चि पाहाहो ॥ ज्याचे हृदयीं जैसा भावो ॥ फळभोग पाहा हो भोग वि ॥ ३६ ॥ चुकवावयामृत्याचा ठावो ॥ जाणीव आणिता निजभावो ॥ हिरण्यकश्यप नाडला पां हाहो ॥ संधिसाधा निदेवा निर्दळी त्यासी ॥ ३७ ॥ भावें सेविचे तें देवो ॥ शाउपदेशीं मुख्य निर्वाहो ॥ आपुली आपणियां भावो ॥ तैसा पाहा फळभोग ॥ ३८ ॥ तेथें चि प्रल्हादाचा भावो ॥ भजनरक्षिता देवाधि देवो ॥ त्यासि साक्षेपें मारितां रावो ॥ मरणीं वांचवा भावार्थे केलें ॥ ३९ ॥ परमार्थि जे जाणपण ॥ ते तेजाणावी नागवण ॥ यालागिं सद्भावो संपूर्ण ॥ तो जन्ममरण छेदक ॥ ४० ॥ मी शिष्य परिक्षक ज्ञाता ॥ हें सद्गुरुसि नाहिं अहंता ॥ तथ जैसी ज्याची भावार्थता ॥ तैशी आर्था तो पावे ॥ ४१ ॥ हें आसो तु सत्सीष्यांचा सद्भावो ॥ नाया अभिनव कैसा पाहा हो ॥ गुरु ब्रह्म ऐक्यभावो ॥ निजनिर्वाहो निष्टंक ॥ ४२ ॥ मास्या यींद्रियवृत्ती चाळिता ॥ सद्गुरु निजात्म भजअतौता ॥ बाह्य शेवेलागिं सर्वथां ॥ ब्रह्मस्फुर्ति तत्वतां सद्गुरु मानी ॥ ४३ ॥ तें सद्गुरु चरणि आपण ॥ चित्त वित्त जिवितेसि पूर्ण ॥ करुं घालीं आत्मार्पण ॥ सर्वै भ्वें संपुर्ण सद्भावेंसी ॥ ४४ ॥ जेथ तुष्टला स्वामी संपुर्ण ॥ तों ही सर्वभ्वेंसी भुलोन ॥ आवडी निजांग आपुन ॥ शेवका आधिन स्वामि होय ॥ ४५ ॥ आत्मार्पण करीतां बळी द्वारिं हार पाळ जाला वनमाळि ॥ ऐशी भजनें वाचि नवाळि ॥ शेवका जेवढी स्वामी तिष्ठे ॥ ४६ ॥ येवढि है आगाध प्राप्ति ॥ उत्तमभक्तें स्वयें पावती ॥ बाळ्या भोळ्यां हे स्थिती ॥ केउत्यारितीं आतुडे ॥ ४७ ॥ या चि लागीं सद्गुरु पासीं ॥ शरण रिघावें सर्वंसीं ॥ तो संतो षोनि शिष्यासी ॥ भजनधर्मासि उपदेशी ॥ ४८ ॥ जेणें भजनें भागवत ॥ भजोनि जाले उत्तमभक्त ॥ ते भागवत

॥१३॥ नैसा चि नैशा नि नभा ॥१३५ ष्ये

धर्मसमस्त॥ त्रि॥ कोव निश्चीतसद्भावें॥ ४९॥ मुख्यभागवतधर्मस्थिती॥ अवश्यकरावि सत्संगती॥
हे विसद्गुरु उपदेशिती॥ असत्संगती त्यागावी॥ ५०॥ श्लोक॥ सर्वतो मनसोसंग मादौ संगंच सा
धुषु॥ दया मैत्री प्रश्रयंच भूतेष्वद्धा यथोचितं॥ २४॥ टीका॥ सर्वापासूनि निःसंग॥ जरि मनी होणे अ
हे चांग॥ ते अवश्य धरावा सत्संग॥ तो असत्संगत्याग वि॥ ५१॥ मुख्य असत्संग देहसंगती॥ यावि
सम्मुळ करावि निरती॥ जगीं दारा गृहीं सुतसंपत्ति॥ जाणानें हितोन्ह पनाध्या॥ ५२॥ तेथ दया मैत्री
प्रश्रय पुर्ण॥ मुख्य त्रेहे त्रिविधलक्षण॥ अवश्य येरी करावें आपण॥ सत्सी ध्येंजाण स्वहिता
सी॥ ५३॥ सांडुनियां थोरपण॥ साधूसिं नम्रता वे पूर्ण॥ पागुनियां देहाभिमान॥ त्यासि लोटांग
ण घालावें॥ ५४॥ संतपदिचे रजकण॥ शिरीं वंदावे श्रेष्ठ धनपूर्ण॥ संत्ता पुढे जाणपण॥ सर्वथा आप
हा ण न मिरवावें॥ ५५॥ साधूपरता पूज्य पां हा॥ जगीं नाहिं आन देवो॥ संतपूजनें देवाधिदेवो॥ स्वयें
स्वयंमेवो संतुष्टे॥ ५६॥ देखोनि संतसमुदावो॥ अनन्यभक्ती भगवद्भावो॥ भगवत द्भावें नम्र स्वभा
वो॥ प्रश्रयो पा हा या नावें॥ ५७॥ नम्रता रोविता सत्त्वचरण॥ तथ प्रभु तदया वाटे पूर्ण॥ तदयेचे निज सं
लक्षण॥ सावधान अवधारि॥ ५८॥ भूतांसी कठिणपण॥ देखता निघों पाहे प्राण॥ मारचतां करी
ल आपण॥ हें सर्वथा जाण स्वप्नीं न घडे॥ ५९॥ जेणे आपणासि होय दुःख॥ ते भूतासी न करि निः
शेख॥ जेणें आपणासी होय सुख॥ तें अवश्य करि दिना॥ ६०॥ सर्वभूतीं दयासमान॥ करोन
बोले कठिण वचन॥ भूतांची पीडा निवारण॥ करूनि आपण सुखोपाय चिंती॥ ६१॥ जीवमात्रिं
दुःखी बोलतां॥ जिव्हे च्या घावें पाहे जिविता॥ भूतीं दुष्ट परी वाळिता॥ समूळ निजविता नि
दळु पाहे॥ ६२॥ भुतांसि जेथे पिडा पावे॥ त्यातळिं जीव घालूं धांवे॥ जी वापं विस भूतें स्वभा

॥१४॥

वें। दयागे रवें पढीयंती। ६३। ऐसें जें कारुण्य पूर्ण। त्या नाव दयासंपुर्ण। आतां मैत्रिचें लक्षण
असाधारण तें एक। ६४। सर्वभूतां च्या ठाई। सुहृदू वांचूनी दुजा नाहीं। तरि न करितां विमैत्री
पाहिं। ठाइ च्या ठाइं आलोलिक। ६५। जे विषय वियोगें विनेट। नाना विकल्पि न तुटे। आलिया
परम संकटें। मैत्री नेट पाटें सदा साह्ये। ६६। या नाव गा मित्रभावो। प्राण गेलियां न तुटे पाहा
हो। देखतां कल्पांतें काळ घावो। निजमित्र स्वमुखा वो यक वटे पाकिं। ६७। ऐसी आचरतां निज
स्थिती। श्रद्धा उपजे सर्वभुतीं। ते श्रद्धेचि उमती। यथा निगुती सांगेन। ६८। नवलश्रद्धेचें ल
क्षण। ब्रह्मसुंगी सम सन्मान। तरि यथोचित्त विधान। सर्वथा जाण चुकेना। ६९। अर्घ्य पाद्यादि
पुजनें। सकळ दान आणि सन्मान। हे श्रद्धा ब्राह्मणीं संपुर्ण। येकासि तें जाण आन्न मात्रचि
७०। येकां अन्न आछादन। येकासि तें कारुंकण। येका तरण आणि जीवन। ये कापयपानय
थोचित काळिं। ७१। जे राज्या सी सुख संपुर्ण। ते ते उचित श्रद्धा जाण। अनुचित श्रद्धेचें विंदा
ण। दुःखकारि पुरे सर्वाथी। ७२। जेविं ब्राह्मणा वाढिलें तण। गाईसि वाढिलें मिष्टान्न।
स्वानासि बैसणें सिंह्यासन। साधुसी आसन थारोळा। ७३। व्याघ्रासि पजीलियां लंघन
त्यासि आपुनियां गोदान। गांव गादल्यां संपूर्ण। ते लाभ्यं तेन करुं नये। ७४। हो कां दरिद्रि ये ज रिये कें। तरि जीव्हाकर्मे नव्हे नीके। ते विं यके भूतात्माभूत वेखें। उचिता न्मुख ये जावा। ७५
करित्तां यथा चित आर्पण। जरि क्रियो भीन्न भिन्न। तरि अंतर श्रद्धा अभिन्न। हें मुख्य लक्ष
ण भागवत धर्मि। ७६। वृत्ती भूतात्मा अभिन्न स्थिती। दया मैत्री श्रद्धा भक्ती। हे चि आतुडे
कैशा रितीं। प्रबुध्द तदर्थ उपाव सांगे। ७७। ते चि न वश्लोकीं श्लोकोक्ती। समूळ भागवत

Left margin: ८ दिसे
Right margin: साधुसि पां॥

तेनकरितासोवळे॥ बाह्यपवित्रता अहं बळे॥ ते न ण अंधळे न्याहळि जैसे॥ ८२॥ मनमळिनविषयमेळे॥

धर्मस्थीती॥ प्रबुध्य सांगे रायाप्रती॥ सांधका निज प्राप्ती साधाव्या॥ ७८॥ श्लोक॥ शोचं तपस्ति तीक्षांच मौनं स्वाध्याय मार्जवं। ब्रह्मचर्य महिंसा च समत्वं द्वंद्व संज्ञयो॥ २५॥ टीका॥ मुख्य साधा

त्व

व्या परमार्थे॥ अवश्य पाळिजेमुचिंत॥ सुचिवांचूनि तत्वतां॥ न लभे हाता निजस्वार्थु॥ ७९॥ याला गीं गा नृपनाथा॥ सुधशौचाची एक कथा॥ समसर्व अंतर बाह्यता॥ आंतो नितत्व तो बाह्य पवित्र॥ ता अहं बळे॥ हे गाण आंधळे॥ या दाविजेसे॥ ८१॥ मनमळीन वासे मेळौं तं प्रक्षाळूनि सोविळे

ना

करावे गा भावबळे॥ गुरुशास्त्र मेळे निज वाक्यनिष्ठा॥ ८२॥ सोने जेविं पुटीं पडे॥ मळ तुटे वानिच ढे तेवि॥ तेविं गुरु वाक्यें जवमोडे॥ चित्तसुधी जोडे निर्दुष्ट॥ ८३॥ आरिसा साणे तोडिजे तेणे स्वमुखसुधत्व जोडिजे॥ तेविं चित्तसुधि उघडीजे॥ सहजीं सहजें निजसुधी॥ ८४॥ लोहें पुरीसे सा किजे॥ नवं लोह खासुकिजे॥ तेविं अंतरसुधि कीजे॥ बाह्य निर्बुजे स्थूळबुधी॥ ८५॥ सुर्यासन्मु ख सुर्यकांत॥ जालयां सुधत्वे हाय दीप्त तत्प्रभा बाह्य प्रकाशते॥ अग्नि होत्रार्थ महायाग॥ ८६॥ ते विं गुरुवाक्यें अंतरसुधता॥ त्याचें सबाह्य आले शुचित्वता हिनकरा निज पवित्रता॥ ते जाण तत्वतां अ तिप्रंहिमा॥ ८७॥ अल्प जळें शौच्या प्रती॥ ते एं हात खर कटे ठाती॥ से खिं गीउ बिउ ब्रह्मती॥ तेविं विक ल्पीहोतो अपवित्र॥ ८८॥ भरले काळकुटजीविं॥ वरि टवटवे अतीबरवि॥ ते रदावन को लीन सेवि॥ अंतरस्वभाविं अतीमळिन॥ ८९॥ तीर्थी धुतला रजक राजु॥ तो काय होईल भुधहिंजु॥ नटे घेतला राज्यध्वजु॥ तो न हवे पु ज्यु बाह्यक्रीयावेषे॥ ९०॥ सुंदर सकुमार साजिरि॥ हो ठि कुष्टताती ळभरि॥ जालिया तीतें को राव रि जोली पातीने वरिवरि बरि दिसत आहे॥ ९१॥ नाग वि माथा मोतियाचि जाळि॥ सिमरि सुपारि दाशाल्यालि॥ तविं बाह्य पवित्रता दाविलि॥ तेतं केलि

॥१५॥

निजभंगीमा ॥ १२ ॥ अंतरक्षाळिलें गुरुप्रतीती ॥ बाह्यक्षाळिले शास्त्रयुक्ती ॥ ऐसे शुचि
त्व निज निश्चिती ॥ अद्वैतस्थिती तेथ नांदे ॥ १३ ॥ दग्धें माखिला वायसु ॥ तो काय होईल रा
जहंसु ॥ दहीं म्हणे निमथिला कापुसु ॥ तसि नके उपहासु जगीं श्रगे ॥ १४ ॥ तैविं अंतरिं वि
कल्प असतां ॥ बाहे जे जे पवित्रता ॥ तेते क्रिया नृपनाथा ॥ जाण तत्वता आत्मभंडिमां ॥ १५ ॥
आंतरक्षाळिलें गुरु प्रतीती ॥ बाह्रक्षाळिले शास्त्रयुक्ती ॥ ऐसें शुचित्व निज निश्चिती ॥ अ
द्वैतास्थिती तेथ नांदे ॥ १६ ॥ अंतरिं शुचित्व पूर्ण असे ॥ तें बाहे कर्मस्थियें प्रकाशे ॥ तेणें शुचित्वें वि
अनायासें ॥ परमार्थ देखो प्रकाशे ॥ १७ ॥ ईश्वरभावाचें निज कर्मी ॥ उपोपोटिं दिधलें सप्रेम
त्याचें कर्म चिन्हो यब्रह्म ॥ त्या सिदेहभ्रम बाधीना ॥ १८ ॥ यानांव शुचि स्मंतता ॥ सत्य जाण
नृपनाथा ॥ तत्विपाहीं स्थिती आतां ॥ एक तत्वता सांगेन ॥ १९ ॥ नारिकेरी षणानाव तपातें प्रा
रब्धभोगानुरूप ॥ हृदयीं वाहणें [illegible]रुछा स्वरूप ॥ तो विशुद्ध साक्षेप तपाचा ॥ ४० ॥ जे
विकासें निदीठि ॥ सैरारणामाजि उठि ॥ तेविं ईश्वर धरूनि पोटीं ॥ वर्ततो सहिताप सशुद्ध
॥ १ ॥ हें चितपाचें निज स्वरूप ॥ याचि नांव शुद्ध तप ॥ यावरते नच ढेरूप ॥ व्यर्थ वाग्जल्प कां क
रावें ॥ २ ॥ दुःख दुःसहि छा तां मुमुक्षा ॥ त्यानांव म्हणिजे तीतीक्षा ॥ तेहिं आणावया लक्षा ॥ नृपा
ध्यक्षा अवधारिं ॥ ३ ॥ सुखदुःख उभय भाग ॥ होतीं माजि अखंड आपुलें आंग ॥ चित्रिंचि
गाय आणि वाघ ॥ दोहिं माजि संग निज भीती ॥ ४ ॥ जेविं दावाग्नी काउ न्हाळें ॥ आकाश
जेसें न पोळे ॥ असोनि त्याचें निमिळें ॥ त्यावेगळें अलिस ॥ ५ ॥ शीतळ जळ कां हीं वपुडे ॥

चे

शुध

हे

धर

जेवि

॥१५॥

पाखि निजक्षमानकां कुडे ॥ तेविं निजस्वरूपसुखावे ॥ द्वंद्वानातुडे निजसाधकु ॥ ना निरंजरिहीं
वेकां पां ॥ तुरी देहकांपे साधकनकांपे ॥ नारि खडेंतापें ॥ परि साधकनतापे देहतापामाजि अति
॥ ७ ॥ सुखदेखोनियां दीठि ॥ ज्यागोडियेघाली मीठी ॥ दुःखहीं त्याचीआवडिघोंटी ॥ द्वंद्व स
हिं ह्मणता मोटी यानावराया ॥ ८ ॥ गोफणगुंडा सन्मुखा ॥ लोगतांअवस्यउठी दुःख ॥ तोसु
ग वर्णीचा ज्योलियां देखा ॥ दुःखलोपेसुखआनिवारवाढे ॥ ९ ॥ तेविं द्वंद्वांचें जाणपण ॥ जा
णवितअसे जें ज्ञान ॥ तें जाणितलेयां आपण ॥ द्वंद्वें संपूर्ण निर्द्वंद्व होती ॥ १० ॥ नसतुं सकठिण
पण ॥ यामाजि गोडी अखंडपुर्ण ॥ तेविं द्वंद्वामाजि वस्तुचिद्घना ॥ अखंड दंडायमान स्वयें देखे
॥ ११ ॥ सुखदुःखप्रकाशका ॥ निजवस्तुअसे येक ॥ त्यायेकात्मतादेखा ॥ द्वंद्व साधकसुखेंसा
हाती ॥ १२ ॥ ऐसिहे अखंडता ॥ जंवं नये साधका हाता ॥ तवं द्वंद्वांची सहनता ॥ मुख्य नखना
था निश्चयेंसी ॥ १३ ॥ यानांवहें द्वंद्व सहन ॥ निश्चयेंसी जाणसेपुरें ॥ आतां मोन्याचे लक्षण ॥
सावधान अवधारिं ॥ १४ ॥ वाग्वादकेरा वाजनी ॥ तवं इंद्रियें द्रढ ह्लावें देहाभिमानी तो सां
डविला सद्गुरूनि ॥ निःशेषिनिरोद्धिसि ॥ १५ ॥ सद्गुरुवचन पडतां कानीं ॥ स्तुतिनिंदागी
ळोनिदोनि ॥ बोलाबोलते निरसुनि ॥ हृदयभुवनी परिपक्व केलें ॥ १६ ॥ तेव्हां ज्याचे बोलावें
अवगुण ॥ तेथेतेयहृदयस्थ आपण ॥ यालागिंबोलतां पैप्रभुत्या ॥ पडेमोन्यगुरुवाक्यें ॥ १७ ॥
गुणदेखोनिया स्तवन ॥ करितां पडेद्रढ मौन्य ॥ मीचिस्तव्यस्तवितास्तवन ॥ मज म्यावानितां
पुर्णमुखं खमासे ॥ १८ ॥ निजात्मेंतानिःशेषें ॥ ऐसा वितावोनदिसे ॥ तेथ जें जें कां तें दिसात नसे

॥१६॥

धजेजें काहिं दिसे । तें आत्मप्रकारें सदोदित ॥ १९ ॥ ते ऐसी सद्गुरु निंदा विलीयुक्ति । ते विश्वासे स्विगावलिच्चीती । यालागिं निंदा आणि स्तुती । वाचेप्रती बोलेना ॥ २० ॥ संवाद करावा निज स्वार्थी तवं सद्गुरुच्या वचनोक्ति । खंडलें वेदशास्त्राच्या युक्ती । त्यावें दिसूछीं तीचढेना ॥ २१ ॥ एवं निंदास्तुतिवाग्वाद । करणें खुंटला संवाद । महामोन्य अतीशुध । परमानंद साधका ॥ २२ ॥ ऐसें साधावयां द्रढमोन्य । सद्गुरु त्रिक विवेदाध्यायन । उपनिषदार्थ वीवंचुन । पढविस पूर्ण अर्थावबोधें ॥ २३ ॥ अर्थीवा अतीत्वायें शुधमोन्य । श्रीरामकृष्णनामस्मरण । अखंड नामें गर्जतां जाण । वेदार्थ पुर्णत्वि पुढें ॥ २४ ॥ नित्य राम नामें गर्जे वाणीं । त्यासि तीर्थे पति लोटांगणीं । सुखवनलागतीचरणीं । यमपायवणी स्वयें वंदि ॥ २५ ॥ रामनामाचें स्मरण । त्या स्मरणानाम महामोन्य । वेदें नामस्तविले पूर्ण । शुधअध्ययन हरिनाम ॥ २६ ॥ वेद अथवा नामस्मरण । या नांव गा स्वाध्याव जाण । आतां आर्जेवाचें लक्षण । एकस पुरें महांराजा ॥ २७ ॥ आतां आर्जेव तें ऐसें । सर्वां जीवन जेसें कां तंतूजैसा निज विलासें । अविरोधें आस पुरा माजि ॥ २८ ॥ साखरेचें वृंदावन । केल्यां नव्हे गोउपण । तैसें विषमहीं जीवा जाण । आर्जेवपणें ऋजूस्वभावें ॥ २९ ॥ वक्रचंद्राचीच्चंद्रिका । परि आमतवक्रनव्हे देखा । तैसें देखोनि विषम लोकां । मनोरंजि देखा पालटेना ॥ ३० ॥ निरापराधें नंदवको एहांसि । जिवलग सोयिरा सर्वांसी । वोळखि जीवमात्रासी । जेसितें सिंजुनाय ॥ ३१ ॥ लोहसंतप्त आधार देत । वरु निघणे घाय घेत । सांडसघाया ताळिं सूत । तें आवघें चि आप्तलो हवें लोहा ॥ ३२ ॥ पापरिच्यासि आप्तसर्वें । ऐसा जो कां निज स्वभाव । त या नावगा आर्जेव । अर्जुना अवेगुरु दिक्षा ॥ ३३ ॥ आसुरसुरनरऋषेश्वर । मदनें केले निज किंकर । कंदर्पाचा मारस्थार । अति

॥१६॥

दूर्धर अनंग॥ ३४॥ अंतरिंकामाचें द्रढ ठाणें। वरिवरि दांतचावो निसारुणें। सांचे मनचि निष्काम
नेसणें। चालवणें लोकिक॥ ३५॥ तैसि नव्हे सद्गुरूची युक्ति। कामाचि पालटे कामनावृत्ती। अभंग ब्रह्म
चर्याची स्थिती। शिष्याप्रती उपदेशी॥ ३६॥ कंदर्प राशिव स्त्रिपुरुष। तथ गुरु दिक्षा आलौकिक॥
मिथ्या स्त्रीपुरुष मायीक। विषय सुखभ्रम मात्र॥ ३७॥ आनंदाना व उपस्थ येकायतन। हें काय
वेद मिथ्या वचन। तें आथि पूर्णवेदार्था वेदविवंचन दाविती ऐसें॥ ३८॥ पूसता साखरेचि गोडि केशि॥
तो स्वादु नये सांगावयासि। तथ्य चाखां देता अनुमात्रासी। ते गोड पणासि जाणती जाण॥ ३९॥ ते
विं परमानंद सुखप्राप्ति। उपस्थ द्वारा नर चाखती। आनंदयेकायतन स्थिती। बोलीला उपस्थि
या हेतु वेद॥ ४०॥ त्या उपस्थ सुखासि नित्य स्थीती। संभोगें वीण जे वाढविती। तथ मिथ्या स्त्रिपुरुष
व्यक्ति। सहज हा तो सज्ञान॥ ४१॥ चाखिली तथ्यि ची गोड साकर। परमानंद मैथुन मात्र। मानूनियां
प मैथुन पर। जाले पमर वीर्यांध॥ ४२॥ उपस्थि परमानंद गोडि। या लागी स्त्री कामाचि अती वोढि।
सदा सोसि जेमरुं मुढी। तडातोडि जि विवाच्या॥ ४३॥ साखरेचें केलें नारेळ। तथ त्वचा गर्भ साकर
केवळ। तेविं विषय द्वारा सुखकल्लोळ। उठिती सकळ परमानंदें॥ ४४॥ हिं नेणोनि मुळिंची निज गोडी
सोसिती विषयाचि अती वोढि। बाप सद्गुरु कृपागाढि। विषयांची आवडी येकला आणि॥ ४५॥ या
लागीं विषयांचि अवस्था। न चले सत्तिष्यांचे माथां। स्त्रीभोगाचि आसक्तता। मिथ्यातत्वतां गु
रुवाक्य निष्ठा॥ ४६॥ हा आत्मा हे आत्मि पांहिं। ऐसं मैथुन मुळि नाहीं। तो निज मूळ पाडीतां ठाइं। ब्र
ह्मचर्य पाहि अभंग॥ ४७॥ या नाव गा निजनैष्ठिक्य। ब्रह्मचर्य आती सुटंक। सद्गुरुनें बोलीलें निःशं
क। अलौलीक अभंग॥ ४८॥ आतां अहिंसेची स्थिती। एकरा याचक्र वर्ती। भवई उचलणें नाहिं
६ नानापक्वान्नपर वडि॥ गुळाचा गोडया तें त्वचि गोडि॥ तेंवि विषयाचि जे जे आवडि॥ ते ते गोडि निजानंदे॥ ४९॥

भूतीं ॥ स्वप्नसुषुप्तिजागृतां ॥४९॥ पावोआदळतां देख ॥ म्हणें पृथ्वी पावेल दुःख ॥ याकाकुलती
आवश्यक ॥ पाउलें अलोली करह कूह कूठेवि ॥५०॥ आकाशा दचके लदेख ॥ याला गिनें दीसे शतक
वाचा परिपक्व पी ॥ युद्व ॥ वचनें परमसुख सर्वासी देतु ॥५१॥ त्याचा शद्व जें गगनी भरे ॥ तेणें शद्वा
नंदचमत्कारें ॥ गगनी चि निजसुख सभरें ॥ येणें सुखोद्गारें वचनोक्ती ॥५२॥ जळामाजी घालितां बु
डी ॥ म्हणें उदक दडपें बुडि ॥ तरंग न्यायें दशा बुडी ॥ जिवना चि दु थडि न लवीं चतां ॥५३॥ पासिजकिहा
तानिमग्न ॥ जळस्वातापवामी संपूर्ण ॥ यापरिक रिश्नान ॥ जिवना जिवननीववितु ॥५४॥ म्हणें दुःख
पावेल वारा ॥ म्हणें निस्वास न घालीसेरा ॥ ने मुनिं प्राणसंचारा ॥ निजशरिरा वागवि ॥५५॥ निजदेहा
करावया घातु ॥ सर्वथां जेवीं नुचले हातु ॥ तेविं भूतावरि निजघातु ॥ ज्याच्या पोटांतु उपजेना ॥५६॥
अत्यंत न्याहारें पाहातां ॥ खवंक पडेल प्राणियाच्या चित्ता ॥ याला गिं बाह दृष्टी कुरतां ॥ न पाहे भूताभूत
स्वभावें ॥५७॥ सो मरगउती संपूर्ण ॥ याला गिं न करिं आंगमर्दन ॥ एवं स्वयें देहाचें देहपण ॥ भूतहिं
सेम्हणे अहंतानाशी ॥५८॥ भूतोदेस्तां दुःखलेशु ॥ भूतीं दुखवे लभुतेशु ॥ ऐसा ज्याचा ठाई विश्वा
स ॥ तेथे रही वास अहिंसेचा ॥५९॥ काईक वाचिक मानसिक ॥ भूतां उपजे त्रिवीध दुःख ॥ ते जेथें नि
माले निशेख ॥ अहिंसा देख ते ठाई ॥६०॥ या नावें गा शुद्ध अहिंसा ॥ सत्य जाण नपेवरेशा ॥ आतां
द्वंद्व साम्याचि [illegible] दशा ॥ एक क्षितीशा सांगेन ॥६१॥ सुख दुःख अदृष्टा आधिन ॥ तें अदृष्ट दे
हास्वेमाथां पूर्ण ॥ ऐसें जाणतनि यां आपण ॥ निर्द्वंद्व संपूर्ण सद्गुरु वाक्यें ॥६२॥ अदृष्टें देहसुख दुःख

भोगीं ॥ मूर्ख तेथ रागीं विरागी ॥ शिष्य लागोनें दिआंगी ॥ गुरुवाक्यरंगीं रंगेला ॥६३॥ देहीं चेनिसु
खें सुखावतां ॥ सवें चि दुःखन चढे माथां ॥ हे गुरुनी जाणोनि तत्वतां ॥ देह अहंतां सांडविली ॥६४॥

निराभिमानाचा आंगिं ॥ दुःख नुरेचि दुःख वियोगीं ॥ सुख नुरेची सुख संभोगीं ॥ तो उभय भोगीं अलिप्त
६५ ॥ छाया उष्णा माजि तापली ॥ तुं छाया छायेसि निवाली ॥ तेविं सुख दुःखें मिथ्या जाली ॥ स्थिति सु
खावलि यथालुलाभें ॥ ६६ ॥ आदृष्टें देहीं वर्त्ततां देख ॥ बाधुं न सके सुख दुःख ॥ हे गुरुगम्य लौकीकें ॥ अ
शिष्य विश्वासीक पावती ॥ ६७ ॥ विश्वासेंवीण सर्वथा ॥ गुरुगम्य न ये हाता ॥ गुरुगम्येवीण तुटतां ॥ द्वंद्व स
म[illegible]ताक दांन घडे ॥ ६८ ॥ देहीं दृढता जव मीपण ॥ तंव तव द्वंद्व बाधा दारुण ॥ जे गुरुवाक्ये निराभिमा
नास्पासि द्वंद्वें जाणत्र ति मिथ्या ॥ ६९ ॥ स्वप्नींचें दरिद्र समर्थता ॥ जेविं दोन्हि मिथ्या जागृतां ॥ तेविं द्वंद्व
बाधेचि वार्ता ॥ न बाधी गुरुभक्तां अपरोक्षबोधें ॥ ७० ॥ लेंकुरांच्या खेळापाशीं ॥ पारणें ते सियेक्त
ची दवी ॥ द्वंद्वाचि दशा तैसी ॥ गुरुवाक्या सरिसी समुळ ॥ ७१ ॥ जेविं चंदनीं यां धती ॥ आरिबोरि चंदन
होती ॥ तेविं गुरुवाक्यें प्रतीती ॥ सकळ द्वंद्वें येत्ति निजसाम्या ॥ ७२ ॥ चंदना सवें ती जी झाडें ॥ तीं कोनडी भ
कांकडें ॥ देवद्विजाचे मस्तकिं चढे ॥ भाग्य येवढें सत्संगा ॥ ७३ ॥ सद्गुरुभोचि सत्संगती ॥ सत्संगें शि
ष्य पालटती ॥ स्वयें ब्रह्मरुप होती ॥ तेथ द्वंद्व येती निर्द्वंद्वा ॥ ७४ ॥ एवं गुरुवाक्य विश्वासतां ॥ द्वंद्व सा
म्य वेढहाता ॥ तें गुरुवाक्येंही नवतां ॥ एकओतां सांगेन ॥ ७५ ॥ श्लोक ॥ सर्वत्रात्मेश्वरान्वीक्षां कै
वल्यमनिकेततां ॥ विविक्तचीरवसनं संतोषं येन केन चित् ॥ २६ ॥ टीका ॥ सद्गुरुवचन विश्वासें ॥ मा
नी सर्वत्र परमात्मा असे ॥ तें चि निजबुद्धि निश्चयवशें ॥ निजमानसें विवंचि ॥ ७६ ॥ मज माजि प
रमात्मा वसे ॥ तेणें स्वच्छंदें देह वर्ततासे ॥ त्याचेनि पुर्णची प्रकाशें ॥ जग आभासे [illegible]म द्रुपे ॥ ७७ ॥
तेणें निजात्म प्रकाशें ॥ भासे द्रिष्टीसि द्रव्य दिसे ॥ दृश्य द्रष्टा दर्शन विलासें ॥ विलसतु असे प
रमात्मा ॥ ७८ ॥ दृश्य द्रीय पणें जेजें उठी ॥ तेथ निजात्मता पाठिपोठीं ॥ तेणें अन्वयें देवा देखे दि

ठी। आहाळवाहाळसरद्री दुमदुमित ॥७९॥ ते ह्मांजे जे देखे श्रुता ऋती। तेथ परमात्मा येप्रतीती
मी न येतां ईश्वर त्रिजगती। हे ही स्फूर्ति स्फुरों लागे ॥४८०॥ जगवर्त्ते मा क्षीया सत्ता। मीं कळिका
ळीचा नियंता। मीं उत्पत्ती स्थिती प्रळयकर्ता। हे मूळ अहंता स्वभावें स्फुरे ॥८१॥ ये पूर्वान्व
यें जंव पाहे। तंव सर्वी सर्व मी चि आहे। ते पहा पाहाणें पाहों ठाये। तेथ अहंता जाय विरोनी ॥८२॥
तेथ परब्रह्म एक प्रासिद्धा। कोंदला ठके सचिदानंदा। ऐसा गुरु वाक्यें प्रबोधा। शिष्य अतीशुद्ध पा
वती ॥८३॥ ते ह्मां वैकुंठी देव आहे। हे बोलणें आहाच जाय। क्षीरसागरि देव राहे। हें ऐकतां चि
पाहें अनिवार हांसे ॥८४॥ देवा वांचूनि तत्वतां। तिळभरि ठाव ना हिं रिता। त्यां येक देशि नमि
तां। न मने वस्तुता ससिष्या ॥८५॥ वैकुंठ आणि क्षीराब्धि। ज्यांचेनि प्रकारें ज्यामधीं। तो वै
कुंठवासी अथवा क्षीराब्धी। हे बोलणें सोपाधि सबळवाचें ॥८६॥ जेथ सर्वि सर्व परमात्मा। ते
थ येक देशीं न सरे महीमा। तो पूर्णब्रह्म अनाश्रमा। वैकुंठादि आश्रमा वश्य नव्हें ॥८७॥ अखंड
आवाहन। अधी स्नाना आसन। सर्वगता सिंहासन। कल्पिती स्वछा नानिज कल्पना ॥८८॥ ती
ही कल्पिती निजवृत्ती। जे ब्रह्मरूप नि[illegible]त्य पाहाती। त्या चि परब्रह्म स्थिती। कदां कल्पांतीं भं
गेना ॥८९॥ ऐसी परब्रह्म आवाप्ती। साधकिं पावावया निज निवृती। नित्य वसावें येकांतीं
द्वैता विस्फूर्ती त्यागूनि ॥४९०॥ साधितां परमात्मा निधान। साधकां आड वित्त स्त्री अन्न
निमोलीं वल्कलें परिधान। कां त्यागिलिं अती जीर्ण वस्त्रें घ्यावि ॥९१॥ शाक कंदमूळ जीव
न भोजन। येरो करावें जठर तर्पण ॥ सांडुनि परमार्थ साधन। उंजो व्या अन्न धन नव चावे

कदां ॥ ९२ ॥ चौंपालवीं बांधोनि करीं ॥ भीक मागावि घरोघरिं ॥ परि अन्नआच्छादना वारीं
आयुष्यतीळभरि नुवे चिंती ॥ ९३ ॥ मिळवावा अन्नआच्छादन ॥ मानिती साधक सज्ञान ॥
देह अदृष्टा आधिन ॥ ते सहजे जाण प्रतीपाळि ॥ ९४ ॥ स्वयें शीणता आहोरात्रिं ॥ अदृष्टावेग
ळी अणुभरि प्राप्ति ॥ कदां न चढे कोणाचे हातीं ॥ हें साधक जाणती सज्ञान ॥ ९५ ॥ यालागीं अ
दृष्टें जें जें प्राप्त ॥ तेणें निर्वाहो सदा निश्चित ॥ साधक परमार्थ साधित ॥ संतोषयुक्त गुरुवाक्यें
॥ ९६ ॥ देह अदृष्टपरवडि ॥ होतां सुखदुःख घडमोडि ॥ साधकां संतोष चढोवढि ॥ गुरुवाक्य गो
डि दृढ लागलि ॥ ९७ ॥ जेसें देहाचें प्राक्तन ॥ तेसें होय अन्नवसन ॥ परि गुरुवाक्य सुखसाउ

ने

न ॥ देहावरि मन ममत्वें न ये ॥ ९८ ॥ याचेंवि शणवथा कोळें ॥ यदृच्छया जें जें मिळे ॥ तें तेसेंवि सकळ मेंगे
ळें ॥ गुरुवाक्य मेळे स्वानंदें ॥ ९९ ॥ वारि निर्वाहा विखिं ॥ कोठें काहिं नाभीं लाखिं ॥ जें जें मीळे तेणें
विस्मरिवें ॥ निजात्मतां रवीं संतुष्ट ॥ ५०० ॥ प्रारब्धें सुखदुःख भोगीतां ॥ संतोष साधकांच्या चित्तां
हें गुरुवाक्य विश्वासतां ॥ वाढे हाता शिष्यांच्या ॥ १ ॥ त्याचि दृढ विश्वासासि ॥ भागवतशास्त्र गुरु
पाशीं ॥ अभ्यासावे आदरेंसीं ॥ दृढ प्रबोधकें निश्चयेसिं ॥ २ ॥ श्लोक ॥ श्रध्दां भगवते शास्त्रे निंदा
मन्यत्र चापीहि ॥ मनोवाक्कर्मदंडं च सत्यं शमदमावपि ॥ २७ ॥ टीका ॥ सगुण अथवा निर्गुण ॥
जेथ भगवंतस्वरूपवर्णन ॥ कां भागवंतबोलिला आपण ॥ अथर्व भेवो गवगुणकीर्तन जेथें ॥ ३ ॥
ते ते शास्त्र राया जाण ॥ आवडे तेसें जीवप्राण ॥ विशेषें वरी ज्ञानकथन ॥ सप्रेम पुर्णपढीयंते ॥ ४
गुरुमुखें ज्ञानकथा गोड ॥ तेणें श्रीभागवतीं श्रध्दा दृढ ॥ श्रवणें जिवाचें पुरे कोड ॥ वो सरें बाउवि
षयांचि ॥ ५ ॥ जीवींना हिं विषयकौतुक ॥ तरि विषय आवश्यक ॥ साधकां होती बाधक ॥ असती तेणे

॥१९॥

कअनुतापु ॥६॥ अनिवार विषयअवस्छा ॥ त्यागीं लींनवचे निजसत्ता ॥ तेणें मुमुक्षां त्या चित्ता
अनंतवेथा अनुतापें ॥७॥ नसतां विषयाची अति प्रीत्ती ॥ स्वसत्तान रूविषय निरत्ती ॥ ऐसें यां
साधकांप्रती ॥ निर्णीत शास्त्रीं निर्मिलेनेम ॥८॥ नाहीं विषयाची आसक्ती ॥ नानके विषयानि
वत्ती ॥ ऐसिजे कां साधकस्थित्ती ॥ नम त्या प्रती शास्त्रें केला ॥९॥ जो कां केवळ विषयासक्त ॥ तो
कदां नमनी शास्त्रार्थ ॥ कां जो जाला जिवन्मुक्त ॥ तो हि शास्त्रार्थ मानूनि नमनी ॥१०॥ जेसी मृग

भासे जळाचि स्छिती ॥ तेसें विषयमुक्तां प्रती ॥ पें विषयांचे निरत्ती ॥ कोण तें शास्त्रोक्ति मानावा नेमु ॥११॥
एवं अत्यासक्त अति विरक्त ॥ त्यासि नेमु नचले येथ ॥ मुमुक्षुसीची शास्त्रार्थ ॥ नमीनी त्वाचें निज

प्र नेमें ॥१२॥ तथ गुरुशिष्यसंवादु ॥ करिता ज्ञानार्थ बोधू ॥ त्या बाधें बाधी विषयबाधू ॥ ते त्यागी प्रसि
र्थ ध्दु शास्त्रनेमें ॥१३॥ श्लोक ॥ नेमो वाक्कमेदं उ व सत्यं शमदमावपि ॥ टीका ॥ मनासि नेम उपश
नेमु मा त्या ॥ इं ॥ द्रियां नेम तो दमाचा ॥ सत्यें नेमिली वाचा ॥ तीं हीं सिती हींचा निजनेमू ॥१४॥ विषयकां
महा मजे गेदारुण ॥ अहं मदें उन्मत्तपूर्ण ॥ दहत्तारुण्यं अति घुर्ण ॥ तो जी बंधन विधिचें ॥१५॥ रं विदि
सहदराजा गुरुसों ॥ आ ॥ कवळी स्वर्गेसि खस ॥ नरक नदि मा जिआ पास ॥ अति दुस्तर बुड्या दे तरि
अ ता ॥१६॥ धर्म जळे क्षाळे वचिता ॥ सें वं चिसले भ धुळि घाली माथां ॥ घोळसी ब्रह्मादिकां सम
स्तां ॥ अहं ममता गजेतु ॥१७॥ त्यासि विवेकमहांवत जाण ॥ माथां चढो जाणें आपण ॥ शास्त्रवि
धि अंकूश पूर्ण ॥ धरी आवरू नकि रकी रितु ॥१८॥ मनसा वाचा कर्मी वरोध ॥ येणें विषयाचा त्रि
विध बाध ॥ त्यात्ती हिंसी हीं त्रिविध ॥ शास्त्रआ तिशुध्द नेमिला नेम ॥१९॥ त्यासि उपरमा स्व ॥१९॥
संरक्षण ॥ वेराग्य युक्ति घेउनि जाण ॥२०॥ दमा चे भं खळीं आकळोना ॥ सत्याचें स्तंभीं जाण
५ लं

९ मनसा वाचा कर्मी वरोध ॥ येणे विषयांच्या त्रिविध बाध ॥ त्यानि हींसी त्रिविधव शास्त्रअतीशुध्द नेमीला नेम

विवेकबांधे ॥ २० ॥ मनसावाचाकायीकक्रमे । येणें विषयूबाधाबाधीपरमा । त्यातिहींसि केला त्रिवी
धनेम ॥ त्यानेमाचें वर्म एकु राया ॥ २१ ॥ आतां रामाची एकस्थिती । मनबुध्यादिचित्तवृत्ती । सांडु
लि नियां विषयासक्ति । लावीं परमार्थी त्रिबाधुनी ॥ २२ ॥ पुर्वी भगवतां गभस्ती । आधार सांडि त्रिजगती
तेविं गुरुवाक्यें रामाची प्राप्ति । विषयनिवृत्ती मानसीकां ॥ २३ ॥ बाह्य यिंद्रियप्रवृत्ती । दमें दमुनि गुरुवा
क्यास्थिती । मग रामाची संगती । आणि निवृत्ती इंद्रियकर्मी ॥ २४ ॥ कन्याप्रती पाळी निजे सिदान
देतां जांवायांसी । त्यागी बापाच्या कुळगोत्रासि । दम इंद्रियें तैसी विषयार्थी ॥ २५ ॥ झरों वाचा जा
इल विकळ । त्यासि सत्याची महिमा केवळ । देउनि केलि निर्मळ । अती आदळ सत्यधूत वाणी
॥ २६ ॥ सत्यवादि ब्रह्मादिक वंदिती । असत्यें होय आधोगती । ऐसें व्याख्यान जे करिती । ते हि
वदती असत्या ॥ २७ ॥ कां रामनामाच्या आवर्ती । वाचा धुतलि स्मरणोक्ती । ते असत्यामाजि पु
ढती । कदा कल्पांती बुडेना ॥ २८ ॥ मथुनि काढिलें नवनित । तें न बुडे पुढती ताकांत । तेविं नामें वी — राम
चा निर्धुत । असत्य तथ स्पर्शेना ॥ २९ ॥ जेविं लागलें निर विकरें । घृतकणिका स्वयें विघरे तेविं
ळ सत्याचेनि निजनिर्धारें । असत्यचमत्कार स्वयें बुडे ॥ ३० ॥ कांचंदनाचे चवफेरि । कास्तवामुकती खैर
ज बोरि । तेविं नामाचेनि गजरीं । वाचे माझारि निजसत्यप्रकटे ॥ ३१ ॥ जालेनि अर्कप्रकाशें । खद्योत हार पे जैसें । तेविं रामनामसोरसें । लोपे अशेषें अनायासें असत्य ॥ ३२ ॥ ऐशा अंशीं प्र
ति पदें कूं हूं गेल्या बिंब सांडि राहु । तेव्हां प्रकाशाचा समोहु । प्रगटे बहु जगामाजि ॥ ३३ ॥ तेविं
सत्य असत्याचेनि अतिक्रमें । वाचा प्रगटे अति संभ्रमें । जे विराजाजा अनुक्रमें । प्रजा स्वधर्में वर्तती
॥ ३४ ॥ सत्यापरते नाहि तप । सत्यापरता नाहिं जप । सत्यें पाविजे सद्रुप । सत्यें निःपापसाधक हो

एवं ती। ३५ कैं यावाचा आणि मनें। शमदमादि सत्यलक्षणें। जो नेमिला त्रिविध विंदाणें। त्या त्या विषया
।२०। त चें धरणें कैं कोळउठि। ३६। ऐसें यास्वार्था लागीं जीविं। भागवतशास्त्रीं आवडि बरवी। परि आणिकां
शास्त्रां नलवि। द्वेषस्वयावीनीं दर्चबोट। ३७ येका स्तुति येका निंदा। करितां आंगी आदळे बाधा
यालागि निंदानुवादा। साधक कदा नातळती। ३८ आर्धांगीची लक्ष्मी वंदावि। मांचरणीची गंगा
काय निंदावि। निजजननी नमस्कारावि। मांयेरा घ्यावि काय पांपर। ३९ परि भज्य भजावें भजनी। निं
दास्तुति सांडुनि दोन्ही। जो निजसत्तें होय मौनी। तें ब्रह्मज्ञानी अधिकार। ४०। ऐसी न करितां वि
स्तती। न सोसितीहे कष्टस्थिती। भावें करितां भगवद्भक्ती। फुका विमुक्ति हरिभक्तां। ४१ ते भक्ति
उ ची निजस्थिती। राया सांगेन तुजप्रती। सुगमें पावे परमात्मप्राप्ति। हरिभक्त पावती ते ऐक। ४२
श्लोक। श्रवणं कीर्तनं ध्यानं हरेरद्भुतकर्मणः। जन्मकर्मगुणानां च तदर्थेऽखिलचेष्टितं। २४।
टीका। मुख्य भक्तिचें कारण। हरिचे जन्मकर्मगुण। पूर्ण श्रद्धा करावें श्रवण। हरिकीर्तन स्वानंदें
४३ हरिकीर्तना त्रियेजोडि। सकळ साधनें केलि बापुडि। आश्चर्य तकर्म हरि चि गादि। गातां आ
ति आवडि उल्हासें। ४४ निमालें गुरुपुत्र देआणूनि। मुखें प्राशिला दावाग्नी। गततगर्भ आला
घेवोनि। निजजननी तापार्थे। ४५ त्रिळोता विल्या सागरि। गोवर्धन धरिला करिं। निद्रा न मोडि
सगळि तां नगरी। द्वारके मासारि आणिलि मथुरा। ४६ अजन्मा जन्मनें णों किती। अकर्म्याची कर्मे
स्व गीती। अगुणाचे गुण वानिती। ते ण श्रीपती सुखावे। ४७ जो सुखें कमूर्ति निजें भावें। तो हि ।।२०।
जन्मकर्मगुणवैभवें। गातां कीर्ति नि अतिसुखावें। स्वानंद गोरवंडु लुतु। ४८ ऐसी कीर्ति नीगा
ता कीर्ती। निर्मळ होय चित्तवृत्ती। जे थठसावे ध्यानस्थिती। ऐकें तें नरपती सांगेन। ४९ मुकुट

कुंडलें मेखळा ॥ कासे कासीला सोनसळा ॥ आपाद रुळे व नमाळा ॥ घनसांवळा घवघवितु ॥ ४५ ॥
ऐसी मूर्त्ति सुरेख सगुण ॥ कां निरसूनि नामरूपगुण ॥ ध्यानिठसावे निज निर्गुण ॥ ब्रह्मपरिपूर्णपूर्णत्वें ॥ ५१ ॥ ऐसें ट साव ताध्यानीं ॥ भक्ताचि सबोध्य कीया पूर्णीं ॥ तें तें करि कृष्णापर्णीं ॥ स्त्री पुत्रादि जाण सर्वस्वें ॥ ५२ ॥ श्लोक ॥ इष्टं दत्तं तपो जप्तं वृत्तं यच्चात्मनः प्रियं दारान्सुतान्गृहान्प्राणान्यत्परस्मै निवेदनं ॥ २९ ॥ टीका ॥ अग्निहोत्रादि यागहोम ॥ गृहस्थादि दान अनुत्तम ॥ तपस्मरण जे स्वधर्म ॥ जो वर्णाश्रम यथोचित्त ॥ ५३ ॥ आगमोक्त यथाशास्त्र ॥ आवर्णविधि विधान तंत्र ॥ गुरुदिक्षा शुधमंत्र अथवा नाममात्र जो जप किजे ॥ ५४ ॥ तें यज्ञदान क्रीयातप ॥ दिक्षामंत्रका नामजप ॥ ते तें न घालिता संकल्प ॥ कृति निर्विकल्प कृष्णार्पण ॥ ५५ ॥
हरिसि जाले जे अनन्य ॥ ते न शरण ॥ तेहरिचे लडिवाळ पूर्ण ॥ त्याचे हरि करि व्रत पाळण ॥ जे विजनमी जाणता नुलिया ॥ ५६ ॥ यालागीं जे जे जीविका वर्त्तेन ॥ ते हि करावे कृष्णार्पण ॥ हे मास्तमणी निअभिमान ॥ भक्त सज्ञान न धरिती कदा ॥ ५७ ॥ ज्याचि आवडि अतीशये चित्तिं ॥ ज्याचि आपणी अतीप्रीती ॥ ते ते कृष्णार्पण करिती ॥ गुरुवाक्य स्थिति विश्वासें ॥ ५८ ॥ यालागीं आठहि प्रहर शोवाशिवे चिंती निज शरिर ॥ निमिष्य स्वार्थव्यापार ॥ विषयाकार करिना ॥ ५९ ॥ तो अन्नालागीं होवो निवेडें ॥ सधनाच्या पायां न पडे ॥ आयुष्य स्वेतीं न कवडे ॥ विषयांचे चाड कदां न करि ॥ ६० ॥ आयुष्याचि आर्धघडी ॥ वेचितां न मिळे लक्षकोडी ॥ तेणें आयुष्यें परमार्थ जोडि ॥ विषयांच्या कोडि थुंकोनि सांडि ॥ ६१ ॥ या गोनियां राजसंपती ॥ राजे जे उनि वना प्रती ॥ स्वयें परमार्थ साधिती ॥ विषयासक्ति थुंकोनि ॥ ६२ ॥ कैसी भक्तिची संपुर्णी ॥ रिता जाउं ने दि क्षण ॥ उघडे चिजीवित जाण ॥ करि कृष्णा

गोडी

॥२१॥

पेणे ठेवेशी ॥ ६३ ॥ आणी पुत्रदारादि जे जे घरिं ॥ तेही भगवत्सेवे वरि ॥ स्वयें कृष्णार्पण करी ॥
मासीं सूणोनि न धरि ॥ ममता जीवीं ॥ ६४ ॥ दारा पुत्र देह गेह प्राण ॥ वासि आत्मा सबाह्य पुर्ण ॥ पृ
थ संकल्पेंवीण जाण ॥ ब्रह्मार्पण सहजचि ॥ ६५ ॥ श्लोक ॥ एवं कृष्णात्मनाथेषु मनुष्येषु च सौ
हृदं ॥ परिचर्यां चोभयत्र महत्सु न षु धाधुषु ॥ ३ ॥ टीका ॥ एवं दारा देह गेह संपदा ॥ आत्मार्प
ण शुध श्रधा ॥ भजले सर्वकाळि सर्वदा ॥ तें भक्त गोविंदा पदि येत ॥ ६६ ॥ जो सर्व भूत हृदयस्थ
परमात्मा श्रीकृष्णनाथु ॥ त्याच्या ठाइं जो भक्तु ॥ साधा त्या निज स्वार्थु सर्वैभावे भजे ॥ ६ ॥ पैया हृदं
स्थ ॥ परमात्मा श्रीकृष्ण नाथु ॥ त्याच्या ठाइं जो भक्तु ॥ साधा त्या निज स्वार्थु सर्वैभावे भजे ॥ ६७ ॥
या हृदयस्था त्या ठाइं ॥ दृढ रहिजे व बैसली नाहीं ॥ तव सगुणमूर्ति हृदयीं ॥ भजावी पाहीं सर्वात्म
भावें ॥ ६८ ॥ सगुण मूर्तीं नातुडे ध्यानीं ॥ तरि भजावे प्रतिमेच्या स्थानि ॥ तेथही चळाचळ दोन्हीं ॥ भ
जाव्या गुरुचरणीं समसाम्य भावे ॥ ६९ ॥ ज्या उपासकु पुजिती ॥ त्या जाणाव्या चळमुर्ती ॥ ज्या पाषा
णादि द्वारावती ॥ त्या स्थावरा मुर्ति पुराणोक्त ॥ ७० ॥ त्या मुर्ती कृ निश्चळ स्थानी ॥ पुर्ण पुज्यें वै
ब्राह्मण ॥ तेथ करावें गा भजन ॥ सर्वभावें जाण सर्वदा ॥ ७१ ॥ त्या ब्राह्मणा माजि अतीश्रेष्ठ ॥ श्रोत्री स

थे

दाचार [illegible] निष्ठ ॥ सांत हीवे दशास्त्रप्रवीष्ट ॥ ते अतीवरिष्ठ पुज्यत्वें ॥ ७२ ॥ त्या ही माजि जो भाग
वत ॥ भगवद्धर्मीं नित्य निरत ॥ जे निकर्षे सि भगवद्भक्त ॥ ज्याचा भावार्थ श्रीकृष्णा ॥ ७३ ॥ ज्यासि
आत्मा श्रीकृष्ण हृदयस्थ ॥ ज्याचा अनन्य स्वामि श्रीकृष्णनाथ ॥ ऐसे जे भगवद्भक्त ॥ ते पुज्य नि ॥२१॥
श्चित निजभक्तां ॥ ७४ ॥ अति महत्वें पुज्य गहन ॥ ज्याचे सुरवर वंदिती चरण ॥ ते सद्गुरु श्रेष्ठ पुज्य
स्थान ॥ सिष्या सि जाण सर्वभावें ॥ ७५ ॥ गुरु ब्रह्म दोनि समान ॥ हें हि स्वनदिसे गोण ॥ गुरुवाक्यें

ब्रह्मां ब्रह्मपणें ॥ तेथ हो वया समान ब्रह्म त्वनुरूप ॥ ७६ ॥ जेसा देवाचे ठाईं भावो ॥ तेसा चि गुरुचरणीं

हा

सद्भावो ॥ गुरु देवा मा जि पाहीं ॥ भिन्न भावो असेना ॥ ७७ ॥ देव पुजिला गुरु तो खरा ॥ गुरु पूजिल्यां दे
व संतोखे ॥ दोनां वांचे निरुखे ॥ स्वरूप ऐक्यं वर्तती ॥ ७८ ॥ सुवर्ण आणि कांकण ॥ दोनां नावीं येक सु

माजि

वर्ण ॥ ते वि गुरु ब्रह्म जाण ॥ भिन्न पण असेना ॥ ७९ ॥ त्या सद्गुरुचे निज भजन ॥ चित्तें वित्तें आ वचन ॥ गुरु

सि

चरणीं आत्मा पूर्ण ॥ करावें आपण सर्वस्वें ॥ ८० ॥ तैसे चि साधु श्रोते सज्ञान ॥ तेहि मानावे सद्गुरु समा
न ॥ त्यांचे निसंवादें आपण ॥ श्रवण कथन करावें ॥ ८१ ॥ श्लोक ॥ परस्परानुकथनं पावनं भगवद्यशः ॥
मिथो रति मिथस्तुष्टिर्निवृति मिथ आत्मनः ॥ ३३ ॥ टीका ॥ तेथ करितां कथानुवाद ॥ परस्परें निजाव
बोध ॥ करितां गुह्य ज्ञानसंवाद ॥ परमानंद वोसंडे ॥ ८२ ॥ एवं हरिकथेचि आवडी ॥ परस्परें श्रद्धा गा
ढी ॥ सुखसंवाद परवडी ॥ निजसुख गोडी चाखती ॥ ८३ ॥ चाखतां निजसुख गोडी ॥ हारपती दुःख
कोडी ॥ चतुर्भुज मुक्ति सांम्राज्य गुढी ॥ स्वानंद जोडी जोडावा ॥ ८४ ॥ भावें करितां अभेद भजन ॥ भक्त
पावती स्वानंद पूर्ण ॥ त्या स्वानंदाचें निज चिन्ह ॥ ऐक सांगे नरपनाथा ॥ ८५ ॥ श्लोक ॥ स्मरंतः स्मा
रयंतश्च मिथोऽघौघहरं हरिं ॥ भक्त्या संजातया भक्त्या बिभ्रत्युत्पुलकां तनुं ॥ ३३ ॥ क्वचिद्रुदंत्य
च्युतचिंतया क्वचित् ॥ हसंति नंदंति वदंत्यलौकिकाः ॥ नृत्यंति गायंत्यनुशीलयंत्यजं भवंति तूष्णीं
परमेत्य निर्वृताः ॥ ३४ ॥ टीका ॥ हरिकथेची महिमा कैसी ॥ आदरें पुसे त्या सांग त्यासी ॥ होती पुण्या
चिया रासी ॥ पाप वोखदासि मिळेना ॥ ८६ ॥ ज्याचा नामस्मरणें करी ॥ सकळ पातकां हरिहरी ॥ तो स्वयें
प्रकटला अंतरी ॥ पातकां उरि उरे केंवी ॥ ८७ ॥ साधनरूप भक्तिच्या युक्ति ॥ तेथें भक्तिचि निजस्थिती ॥
पूर्ण सप्रेम उपजे भक्ति ॥ आइकें चक्रवर्ति सांगेन ॥ ८८ ॥ सद्भावें निजभजनें करी ॥ हृदयीं प्रगटतां

श्रीहरि। तवं देहिची देह विन्ले बोहेरी। क्षणामाजारिं पालटती। ८१। परस्परें निज संवाद करि
॥२२॥ तां जाला स्वरू पावबोधू। नेत्रिं जळे आगी स्वेदू। प्राणस्फुंद पांगुळे। ८२। चित्तें चैतन्या होतां भेटी
चउ रुरुषें बाष्प दाटे कंठी। पुलकांकीत रामांठी। उन्मळीत दृष्टी पुंजाळे। ८३। करितां अच्युत कित्तन स
प्रेम गहिंवरे मनें। आद्दहास्येंक विरूदनं। आनीवार स्पुंदनें उर्ध्व स्वासे। ८४। त्यारूदना सवें विंप्र हर्षे
कंटे। या हरुषा वेनिने टपाटें। हांसों लागे गदगदाटें। सुखउल्हटे कडकडोनी। ८५। मीं पणाचे
माया निअनुरोधें। गिळिलों होतों महामदें। तो सुटलों सद्गुरु पावबोधें। तेणें परमानंदें डुल्लत। ८६।
मीं माझे निज भावभावें। मज मीं चुकलों मी पणें। मज मीं भेटलों सद्गुरु वचनें। आनंद तेणें उल्लासें। ८७।
केसें सद्गुरु वचन अलौलिक। म्यां विमाझे भोगिजे निज सुख। येणें परमाश्चर्यें देख। स्वानंदोन्मुखे
उल्हासे। ८८। संसार बागुलाचें। भय लागलें नेणों कैचें। तें गुरुवाक्यें दवडिलें साचें। म्हणोनि ना
चे निर्लज्ज। ८९। जंविं माउली देखो निडोळां। बाळक नाचे नाना कळा। तेविं गुरुवाक्या चा सोह
नो ळा। देखो निस्वलीळा निज भक्त नाचे। ९०। तेणें निज नृत्य विंदें। पावले ते निज बोधें। नाना परि
विंभगवसुदें। सुखानुवादें स्वयें गातु। ९१। तेणें कीर्तनें किर्तिगजरें। त्रैलोक्य सुखें संभ्रमें ख
परमानंदु हृहुंबरें। सुखावलारें तुरिसांनी। १। तहीं सांडोनियां गाणें। गर्जो लागे अती सत्राणें॥
दुजेना हिना हिंसशें। गाणे ऐकणें माझें म्यां॥ २। मीं च गाता मीं च श्रोता। माझें गाणें मीं स्वतत्व
तां। जगीं मिं विषयकयकुलता। द्वैताची कथा असोनि नाहीं। ३। सद्भावें भगवसरि चर्या। करि
तां पाकुषक र्मक्रीया। अहं सोहं निरसूनियां। वृत्तिहि लया जायय था। ४। एवं प्रेम भक्ति स सरू॥
भ्रमु। तेणें निरसे साधन श्रमु। फिटे निःशेष भवभ्रमु। वाचे सिउपरमु इंद्रियां होय। ५।

जेथयेकुना दुसरें। सन्मूख ना पाठि मोरें। जेथ सुखहि नीजसुखा माजि विरे। ते स्वयें निधू रे निजशि
ष्या होती॥६॥ जेविं बाळाचे लळे पाळणें। तें आलीस्ति वेदना जाणें। कां शिष्यासि पुरी बोध देणें। तेथी
ल कळे वळे ऐसद्गुरु ज्ञाता॥७॥ बाळ कालेव विल्यां लेणें। जेविं माउलि निवें जाणें। कां शिष्यें सुखें सु
खावणें। हें सद्गुरु जाणें परिपूर्णबोधू॥८॥ इंद्रियें नेणती ज्याचें घर। जे मना वचना अगोचर। बुद्धि
सि न कळे ज्याचें विंदूर। ऐसी निर्विकार निजवस्तु॥९॥ दृष्टि दाविजे साक्षात। हाति दयिजे पदार्थ। ते
सा न ल्हेगा परमार्थ। तोहि सद्गुरुनाथ प्रबोधि शिष्या॥१०॥ सिष्यासि करावया प्रबोधू। बोधिता स
द्गुरु अगाधू। यालागिं सिष्य सुखं आनंदू। भोगी परमानंदू गुरुरावो॥११॥ सिष्या सि आकळे पर
ब्रह्म। तंव तवें निरसूं सांचा भ्रम। तेणें सद्गुरुसि परम। सुखसंभ्रम उल्हासे॥१२॥ सेवक परचक्र विभां
डी। तंव राजा उभारी येशाची गुढि। शिष्य परमानंदें बुडी। तेणें गुरू सि गाढि सुखावस्था॥१३॥ ऐ
सी सिष्याची कळे वळा। ज्या सद्गुरु माजि प्रबळ। तेथ भागवतधर्म सकळ सिकावे अविकळ अ
नन्यश्रद्धा॥१४॥ श्लोक॥ इतिभागवतान्धर्मान् शिक्षेद्भक्त्यात्मदेशया। नारायणपरोमायामं
जस्तरति दुस्तरां॥३५॥ टीका॥ ऐसी हे भागवत धर्मस्थिती। शरणें जाउनि सद्गुरुप्रती। अभ्यासा
विभगवद्भक्ती। तैं माया चिरकाळी बाधुं न सके॥१५॥ मायावेदशास्त्रां अनावर। ब्रह्मादिकां अति दुस्त
र। ति सुखें तरती भगवत्पर। हरिनाममात्र स्मरणार्थे॥१६॥ हरिनामा त्या गजरापुढें। माया पळे ल
वडसवडें। यालागिं तरणोपाय रोकडे। सुखसुखावडे हरिभक्ता॥१७॥ वना मृगेन्द्र नारायण। विमा
या भजता नारायणाच्या पाया। सुखें वितरती जगा राया। त्या भजनोपाया सांगीतलें॥१८॥ मा
या तरणोपाय स्थिती। राया तुवां पुसिली होती। तदर्थी मुख्य भगवद्भक्ती। जाण निश्चिती नर
पनाथा॥१९॥ भक्ति पाशिं निस्य चरसि। भक्ति पाशिं नित्यमुक्ति। भक्ति पासी भगवत्प्राप्ति। माया

॥२३॥

निवृत्ति हरिभजनें ॥ ६२०॥ हरिनाम भजन कल्लोळें । माया जिवलग घेवोनि पळे । भक्त तरती
बोळे भोळे । हरिभजनबळें महा माया ॥२१॥ करितां नारायणाची भक्ति । निजभक्त माया सुखें तरती ।
ते नारायणाची मुख्य स्थिती । स्वयें चक्रवर्ती पुसतसे ॥२२॥ श्लोक ॥ राजोवाच ॥ नारायणाभिधान
स्य ब्रह्मणः परमात्मनः । निष्ठामर्हथ वो वक्तुं यूयं हि ब्रह्मवित्तमाः ॥३५॥ टीका ॥ सर्वभूतीं भगवद्भा
वो ॥ मी हा मुख्य मायातरणोपावो । एकोनि संतोषला रावो । तेणें आनंदें पाहा परब्रह्म पुसे ॥२४॥
करितां नारायणाची भक्ति । उत्तम भक्त माया तरती । ते नारायणाची निज स्थिती । साक्षेपें नृपती पु
सतू ॥२५॥ ब्रह्म परमात्मा नारायण । वस्तुसी तिन्ही पै जाण । ते वस्तु निष्ठा परिपूर्ण । राजा आपण
पूसतू ॥२६॥ सकळां माजि अधिष्ठान । सबाह्य ज्याचेनि परिपूर्ण । त्याचें स्वरूप तें नारायण । स्वयें
सज्ञान बोलती ॥२७॥ तुम्हां ऐसे ज्ञाननिधी । भाग्यें जोडले त्रिशुद्धी । तुमच्या वचनामृत बोधीं । अलं
बुद्धि उपजेना ॥२८॥ तुमचीया वचनोक्ती । वोसंडली स्वानंदस्फूर्ती । लांचावली चित्तवृत्ती । श्रवणें त
सि कदा न मनी ॥२९॥ एकोनि रायाचा प्रश्न । प्रबुद्धा धाकुटा पिप्पलायन । तो बोलावया आपण ॥
स्वानंदें पूर्ण सरसावला ॥३०॥ श्लोक ॥ पिप्पलायन उवाच ॥ स्थित्युद्भवप्रलयहेतुरहेतुरस्य यत्स्वप्नजा
गरसुषुप्तिषु सद्बहिश्च । देहेंद्रियासुहृदयानि चरंति येन संजीवितानि तदवेहि परं नरेंद्र ॥३६॥ टीका ॥
अगा ज्याचेनि उत्पत्ती स्थिति । ज्याचेनि अंगें स्थिती सि स्थिती । ज्याचेनि प्रळये प्रळयशक्ति । ऐसा
जो त्रिजगती मुख्य हेतु ॥३१॥ या परि जो जगाचा हेतु । स्वयें स्वसत्ता हेतुरहितु । सच्चिदानंद सदोदितु ॥
तो जाण निश्चितु नारायण ॥३२॥ जेविं सायं प्रात मध्यान्ह । तीं हीं काळां अलिप्त गगन । तैं उत्पत्ती स्थि
ती प्रळई जाण । अलिप्त नारायण परमात्मा ॥३३॥ उत्पत्ती स्थिती प्रळयांत । म्हणसी कोण देखवि येथ ॥
ये विखीं अर्थी दृष्टांत । स्फुरत दर्थ अवधारि ॥३४॥ जागृति स्वप्न आणि सुषुप्ती । तीन्हीं याच्या पुनि स

पि॥२३५

माधिली प्रकृती ॥ ज्याची साक्षि हे स्फुरे स्फूर्ती ॥ तो जाण निश्चिती नारायण ॥ ३५ ॥ ज्याग्रती चें जाणणे
पण ॥ स्वप्नीचे हि मिथ्याभान ॥ सुषुप्तिचें साक्षित्व पुर्ण ॥ तो नारायण निश्चित ॥ ३६ ॥ एवं परमात्मा परंज्यो
ती ॥ आत्महृदयस्थ त्रिजगती ॥ याते नारायण म्हणती ॥ जाण निश्चिती नरपनाथा ॥ ३७ ॥ ऐसी सांगतां ब्र
ह्मस्फुर्ती ॥ अगम्य वाटेल आत्मप्राप्ती ॥ सहजे ब्रह्म आतुडे हाती ॥ एक ते उपपत्ती सांगेन ॥ ३८ ॥ तरि पूर्वी मा मा
ब्रह्मपुर्ण ॥ तु संदेह दाई नांदे आपण ॥ ज्याचेनी मन बुद्धि प्राण ॥ इंद्रियें जाण वर्तती ॥ ३९ ॥ नयन तेणें तेजें दे
खणें ॥ रसना तेणें स्वादें चाखों जाणे ॥ श्रवण तेणें अवधानें ॥ शब्द ज्ञानें प्रबोधिती ॥ ४० ॥ तेणें अहंकारा
चि अहंभाव ॥ तेणें मनासि मंतव्य ॥ तेणेचि चित्तासि चेतव्य ॥ बुद्धिसी बोधव्य तेणें ब्रह्मबोधे ॥ ४१ ॥ तेणें जउदे
हो सचेतन ॥ तेणें चि कळे मृदु कठिण ॥ तेणें चि चरणा चाठांई गमन ॥ करिं करग्रहण त्याचियासत्तेने ॥ ४२ ॥
त्याचेनि प्राणपरिवर्ती ॥ याचेनि निमिषोन्मेषस्थिती ॥ त्याच्या आनंदलेशा स्फुर्ती ॥ आनंद उपस्थिंभो
नांदे गीती प्राणि ॥ ४३ ॥ एवं स्वाळक जो त्रिजगती ॥ तो स्वानंदें हृदयस्थिती ॥ याते नारायण म्हणती ॥ तो चिनि
श्चीती परमात्मा ॥ ४४ ॥ ज्याचेनि मन बुद्धि प्राण ॥ इंद्रियें विचरती संपुर्ण ॥ तो तुम्ह पणासी त्या आधिनी हेक
चि ल्यांतीं जाण कदा न घडे ॥ ४५ ॥ तथ जाणपणें जाणों जासि ॥ तें जाणिवे तैं नेणसी ॥ तथ तातेपणे त्याना
सी ॥ स्वरूपापासिं रिगु नाहीं ॥ ४६ ॥ जाणिव आणि नेणीव ॥ हे सांडोनि सर्वभाव ॥ जे उपजे सद्भाव ॥ तें
ब्रह्मस्वमेव पाविजे ॥ ४७ ॥ श्लोक ॥ नेतन्मनोविशन्तिवागुतचक्षुरात्मा प्राणेंद्रियाणि च यथानलमर्चि
षः स्वाः ॥ शब्दोपि बोधकनिषेधयात्ममूळमर्थोक्तमाह यदृते न निषेधसिद्धिः ॥ ३७ ॥ टीका ॥ वैकुंठ केला
सक्षीराब्धी ॥ मन कल्पीत कल्पना विधी ॥ परि आत्मा कल्प्याच्या त्रिशुद्धी ॥ मनासी धिसरेना ॥ ४८ ॥ स्वयें
कल्पि त्रिभुवन ॥ तें स्वरूपिं रिघों न सके मन ॥ बुद्धि निश्चयात्मक पूर्ण ॥ तीसिहि जाण आगम्य वस्तु ॥ ४९ ॥
जे मना बुद्धि अगोचर ॥ ते वाचेसि अती दुस्तर ॥ वस्तु नव्हे शब्द गोचर ॥ परात्पर परब्रह्म ॥ ५० ॥ मो

टबाधतां आकाशातें ॥ स्यारिपालवपडतीरीतें ॥ तेविं शब्दें बोलतां वस्तुतें ॥ तंव शब्द रा ह्वावें निर्धर्मे ॥ ५१ ॥

॥२४॥ प्राणाचे निनिजदोळें ॥ जें कां क्रियाशक्तिचेंळे ॥ ते क्रियेसि वस्तु नातळे ॥ मां इंद्रियां आकळे केसेनी ॥ ५२ ॥
जेविं स्छिल्लराअतौता ॥ बिंबो निवोला न रेस सविता ॥ तेविं मनबुद्धिइंद्रियां समस्तां ॥ आंत असोनि परं
ता परमात्मा ॥ ५३ ॥ तो मायामनाचें आदिमन ॥ जो बुद्धिचि बुद्धि सज्ञान ॥ जो नयनाचें आदिनयन ॥ जो श्र
वणाचें श्रवण सावधान तें ॥ ५४ ॥ जो घ्राणाचें निजघ्राण ॥ जो रसनेचि रसना आपण ॥ जो त्वचेचि त्वचा
पूर्ण ॥ जो जीवाचा जाण जीवस्वयें ॥ ५५ ॥ जो इंद्रियांतें प्रकाशिता ॥ जो कर्मे करनिअकर्ता ॥ तो इंद्रियें इं
द्रियार्थी ॥ विषय सर्वथा होउं नेणें ॥ ५६ ॥ जेथें बुद्धिची दृष्टि नवळेघे ॥ तेथें मन मनपणें केविं रिघे ॥ मां श्रव
णनयनघ्राण जोगें ॥ विषयसंयोगें केविं भेटे ॥ ५७ ॥ जेथ प्राणशक्ति पुढें न रिघे ॥ तेथ वाचा स्वयें लाजि
मां लीमुरडे ॥ कर्मइंद्रियांसि कोण केडे ॥ पवाड पुढें जोडेल ॥ ५८ ॥ अग्नीपासोनि आल्या अनेग ॥ स्फुलिंग
णानिघती चांग ॥ परि आल्यामाजि अग्नीचें आंग ॥ सर्वथा सांग प्रकटेना ॥ ५९ ॥ कां सूर्यापासूनि सूर्य
कांत ॥ प्रकाशती असंख्यात ॥ परि सूर्ये कांता आंत ॥ कदां भास्वत प्रकटेना ॥ ६० ॥ जेविं सींधुपासूनि
अति तरंग ॥ प्रकाशती अनेग ॥ परि तरंगीं सींधुचें आंग ॥ सर्वथा चांग प्रकटेना ॥ ६१ ॥ तेविं ब्रह्मापासूनि क
णे रणें ॥ परि त्या इंद्रियां ब्रह्म जाणें ॥ प्रकाशती अनेकपणें ॥ हें जीवें प्राणें घडेना ॥ ६२ ॥ केळापासूनि केळि
निपजें ॥ कांसा रववेपासूनि उसउपजे ॥ तरि इंद्रियें ब्रह्म जाणीजे ॥ हें नये निजबोजें ब्रह्मादिकां ॥ ६३ ॥
अरी कां इंद्रियें न रें ब्रह्मज्ञान ॥ तें जीवाचें भवबंधन ॥ कदां काळिं न तुटे जाण ॥ जन्ममरण अनिवारें ॥२४॥
॥ ६४ ॥ शब्द देवा परोक्षती ॥ ऐसी श्रुति शास्त्रें जपती ॥ हे ही मिथ्या वाट वदती ॥ ऐसें तुं निश्चिती मा
निसी राया ॥ ६५ ॥ तेही अर्थिचें निरोपण ॥ ऐक राया सावधान ॥ शाब्दनिमोनियां आपण ॥ देब्रह्म

ज्ञानजिवासी॥६६॥ श्लोक॥ काधी शब्दोपि बोधक निषेधतयासमूळ॥ मर्थोक्तं मा हयदते न विषेद सिद्धि॥ ॥टीका॥ जीवसोऽवाच्याहोऽ शब्दें सवेगऊ चलीलावीऽ॥ तेणं घेतां तत्वाचा सोऽ॥ आपणहि पुढं नि माला॥६७॥ श्रुतीनेतीनेतीं शब्दें॥ अतर्क्य वृत्ति निषेध बोधें॥ परिसोंत वेदानुवादं निज वस्तु शब्दें नबोलवे॥६८॥ शब्दासि जेंवाच्य नव्हे॥ तेंच परब्रह्म जाणावें॥ तथी लये जो खुणपावे तो ब्रह्मसद्भावें स्वयें होय॥६९॥ श्रुतीनेतीनेती येणें वचनें॥ शब्द निषधूनि वस्तु दावणें॥ निःशब्दीं शब्द जो लक्षं नोणे॥ तेणें पावणें परब्रह्म॥७०॥ शब्दें निषधी जो बोधिं॥ तेथ समरसे ज्याची बुद्धि॥ तेंचिं परब्रह्म गा त्रिशुद्धी॥ निषधावधी तो ठावें॥७१॥ शब्दां निमोनि सर्वशक्ति॥ जीवासि दे ब्रह्मप्राप्ति॥ शब्दादेवा परोक्षती॥ जाण निश्चीती यानांव॥७२॥ वाचा निःशेष निवर्ते॥ मनबुद्धि न पवे तथें॥ तेंचि आवधी निषेधातें॥ परब्रह्म त्यातें बोलीजे॥७३॥ जें वाचे तें वद वितें॥ परि वाचा वदों न सके ज्यातें॥ जें मनबुध्यादिकां जाणतें॥ परि मनबुधि ज्यातें नेणती॥७४॥ जें नयनातें दाखवीतें॥ परि नयन न देखवतो ज्यातें॥ जें श्रवणघ्राणा चेतवितें॥ श्रवणघ्राण ज्यातें नेणती॥७५॥ एवं सर्वांतें जाणतें॥ परि सर्व सर्वथा नेणती त्यातें॥ ज्यासि जाणावया लागीं येथें॥ आणिक जाणतें असेना॥७६॥ जें शून्य नापुष्कळ॥ जेंव क्रनावतुळ॥ जें सूक्ष्म ना नव्हे स्थूळ॥ वस्तु केवळ निर्विकार॥७७॥ ज्यासि नाहिं गुणागुण॥ ज्यासि नाहिं आश्रम वर्ण॥ ज्यासि नाहीं लिंगं पण॥ ज्यासि जन्म मरण असेना॥७८॥ जो हें हळवट नोहिंस॥ जें चिवळ नास पाश॥ जे वसतें नावोस॥ जें कां निःशेष निर्धर्म॥७९॥ जे न्हस्व ना मोठें॥ जे वटुळ ना धाकुटें॥ जे विचारितां विवेकवाटे॥ विवेक हि आटे निःशेष॥८०॥ त्यासि आदि ना अंतु॥ मध्य मोरहितु॥ गुणनागुणातितु॥ आच्युतानंतु अद्वयत्वें॥८१॥ ज्यो स्वरूपाचा वर्तन पाट॥ फरी

ऐसे स्वसंवेद्य निजज्ञाते जासिद्धु जे नाहि जाणते शब्द रिघाव्या तेथे रिगमु त्यातें असेना

[येणे] [क्षा] [निज] [जे] [रूप] [ग] [न]

नेति

॥२५॥

यावेदें केली स्वरूपयात्रा तेथ श्रुतीचाही बोभाट ॥ लाजिला करूनि कष्ट नेतीवादें ॥८२॥ वेदु कायनेणोनि
चिपरतला ॥ जाणोनि न बोलवे चि बोला ॥ यालागीं तो मौनावला ॥ तटस्त ठेला निःशब्दें ॥८३॥ वेदें धरितां
दृढ मौना ॥ दर्शनें विचळलिं जाण ॥ तीहिं धरूनि मत्ताभिमाना ॥ करिती वाग्ज्ञाना आतिवादें ॥८४॥ शब्दा
तीं ब्रह्मज्ञाना ॥ हे वेदें पावोनि पूर्ण खुण ॥ शब्दें शब्द निषेधून ॥ दृढ मौन्य तेणें धरिलें ॥८५॥ वेदा यें ध
रितां धरितां मौन्य ॥ शास्त्रें बोभाविली जाण ॥ वोधितां शब्दाचें रान ॥ निज समाधान न पवती ॥८६॥
ज्यासि शब्दातीं ब्रह्मप्राप्ति ॥ त्यासि दर्शनें ऐक्या येती ॥ शास्त्रें स्वयें चि समजती ॥ ऐकें त्रिजगती आ
भासा ॥८७॥ ब्रह्मयेकांकी अद्वयस्थिती ॥ तुवां चि दाविलि उपपत्ती ॥ तेथ ऐक्यरूप त्रिजगती ॥ मण
सी कवणाप्रती आभासे ॥८८॥ ज्याची तुटली वासनाफांसाचि ॥ विराली अहंकाराचीगांठि ॥ प्रार
ब्धउरलें देहाचा तटि ॥ त्यासि ऐक्य दृष्टि आभासे ॥८९॥ पाचा आनुभवाचि गोड गोष्ठि ॥ सांगा व्या
उल्हासपोटिं ॥ पिप्पलायन स्वानंद तुष्टि ॥ ब्रह्मैक सृष्टि वाखाणि ॥९०॥ श्लोक ॥ सर्वं रजस्तमइ
ति त्रिवृकोवमादौ सूत्रं महानहमिति प्रवदंती जीवं ॥ ज्ञानक्रीयार्थ फलरूपतयोरुशक्ति ब्रह्मैव भा
तिसदसच्च तयोः परंयत् ३६ ॥ टीका ॥ ब्रह्म निज ऐक्यपरिपाठीं ॥ प्रपंचु ब्रह्मत्वें चि उठि ॥ सत्तासत्व
सकळसृष्टि ॥ देखती दृष्टि ब्रह्मरूपा ॥९१॥ जे विंनभीं निर्विंचें भान ॥ ते विंब्रह्मिं माया नांदे संपुर्ण

मे

नवलती येचें विंदाण ॥ नपूंसका स्त्रिजाण पुरुषत्व केलें ॥९२॥ अगाधती चापती वृत्ताधर्म ॥ नं

॥२५॥

पूंसका ~~स्त्रिजाण पुरुषत्व केलें ९२~~ उपजविं काम ॥ अनाम्यातें ठविनाम ॥ निःकर्मा कर्म तीखेति

:संग

॥९३॥ ते निसंगारातली ॥ स्पर्शेवीण गुर्वीण जालि ॥ प्रधानमहत्वें गर्वा आली ॥ तथें त्रिगुणात्म्या
लि विकारयुक्त ॥९४॥ विद्या अविद्या निजस्वभावीं ॥ जीव सिवा चि भेद पदवी ॥ प्रिया पुरुषातें

भोग विज्ञाना ज्ञान गा विंचवसवो नि ॥ १५ ॥ जे विंसुवर्णी अळंकार ॥ तंतुमाजि पटाकार ॥ स्त्रीं तीव्र

चित्र

रिभासे विचित्रां ॥ तेविं माया साकार ब्रह्मी भासे ॥ १६ ॥ मृत्तीके चि मोकुळें कुलि ॥ नानानामाकारें जेविं

पूजिली ॥ तरि मृत्तिका चि संचली ॥ तेविं ब्रह्मिं भासली जगद्रुप माया ॥ १७ ॥ ब्रह्म पुर्वि येका कीं येक ॥ तें

चि के वि जालें अनेक ॥ तें माया योगपरिपाक ॥ विरादार्थ देख पिप्पलायन सांगे ॥ १८ ॥ मुळिं मुख्य ब्रह्म

चि

ॐ कार ॥ ते येक चि जालें त्रिधा कार ॥ अकार उकार मकार ॥ सत्वादि विकार गुणत्रयात्मक ॥ १९ ॥ जेवि त्रि

धताचिया कणिका ॥ धृतें सीं नव्हती आणिका ॥ तेविं ब्रह्मीं माया त्रागुं देख ॥ दाविअनेका अर्थातें ॥ २० ॥

गुणत्रय सम समान ॥ यानांवें बोलिजे प्रधान ॥ हें चि क्रियात्मकी स्फुरे जाण ॥ तेथ प्रकटल्यां ज्ञान महत्

तत्व म्हणती ॥ १ ॥ अहं ब्रह्म हे पुर्ण स्फुर्ती ॥ तें अहं आलें देहाकृती ॥ देहाभिमानें निश्चिती ॥ त्रिवल्ल म्हण

ती वस्तुतें ॥ २ ॥ क्रिया म्हणीजे द्रव्याधा करणें ॥ ज्ञान त्राइंद्रें देवताधिष्ठानें ॥ अर्थे ऐसे विषया सि म्हणणें ॥

तेथ फळ जाणणें सुखदुःख ॥ ३ ॥ गुणभुतें विषय करणें ॥ जीव भोक्ता सुखदुःख पणें ॥ ज्ञान क्रिया

कर्माचरणें ॥ हें सर्वेही जाणणें पुर्ण ब्रह्म ॥ ४ ॥ साखरेचे फणस प्रबळ ॥ तेथ कांटे त्वचा बिज गोळ ॥ आव

घें साखरचि केवळ ॥ तेविं ब्रह्म चि सकळ जगदाकारें ॥ ५ ॥ जेविं पाट उपुतळि कृत ॥ तेथ विषमावेंव

समान सूत ॥ तेविं जगदाकारें अकारवंत ॥ दिसे अविकृत परब्रह्म ॥ ६ ॥ जगविश्व प्रपंच नाम ॥ परि तें नि

ष्कळे परब्रह्म ॥ हा उपनिषदार्थ उत्तम ॥ वेंदातीं परम परमार्थ होतो ॥ ७ ॥ जगदाकारें ब्रह्म निश्चित ॥ त

ग आवघें विकारवंत ॥ तें ब्रह्मां सही विकार प्राप्त ॥ म्हणसी तो अर्थे न घडे राया ॥ ८ ॥ श्लोक ॥ नात्मा

जजान न मरिष्यती नैधतेसौ न क्षीयते सवनविद्व्यभिचारिणां हि : सर्वत्र शश्वदनपाय्युपल

ब्धिमात्रं ॥ प्राणो यथेंद्रियबलेन विकल्पित सत् ॥ ३९ ॥ टीका ॥ ब्रह्मां सि नाहिं माता पिता ॥ याला

गीं नघेउ जन्मकथा। आत्मा येक देहिं होता। तरि जन्मा येता जननी जठरीं ॥९॥ आत्म्यावेगळा कोंहीं
॥२६॥ हे तिळभरि ठावो दिता नाहिं। यापरि पुर्णपाहिं। जन्मे तठाइं स्पर्शेना ॥१०॥ जन्मा पूर्वि बाळ चि नास्ति
मा क। जन्मापाठिं नीतिं आस्तिक। ये आस्ति नास्तिचे भाक। आत्म्यासि देख असेना ॥११॥ आतां आहे
पूर्वी नाहिं। ऐसी अस्ती क्या त्म्याचा ठाइं। करीं कांकिं नरि घेक हिं। तो नित्य पाहि निरंतर ॥१२॥ देहिं ज
न्मेलिया बाळकासि। वाढि दिसे दिवसें दिवसीं। तें बाळ जन्म नाहीं आत्म्यासी। यालागीं वर्धिसि या
घेउना ॥१३॥ ज्यासि वर्धि नाहिं तत्वतां। त्यासि नये विपरीमणाता। बाळ तारुण्य वर्धावस्था। आ
त्म्यासि सर्वथा असेना ॥१४॥ जो मी बाळत्वें होतो धाकुटा। तो चि तारुण्य जालों मोठा। तो मि वर्ध जोला
जो करकटा। ऐसा त्रिकाळें द्रष्टा परमात्मा ॥१५॥ द्रष्टा साक्षि अवस्थातीतु। तो कदां न देखे अवस्था भूतु
देहिं असो नि अवस्था रहीतु जाण तो निश्चिती परमात्मा ॥१६॥ निरवस्थ आत्मा अविकार पूर्ण॥
ए त्यासि कदां न ये क्षीणपण। ज्यासि जन्म चि नाहीं जाण। त्यासि मरण असेना ॥१७॥ जो अविकारि निरा
वस्था पूर्ण। ज्यासि नाहिं जन्म मरण। ऐसा तु आत्मा म्हणसि कोण। तरि जाण सर्वज्ञ ज्ञानरूप ॥१८॥ स्व
म्हणसि ज्ञान तें क्षणिक असे। घटज्ञान पटज्ञान निरसे। तथइं द्रियार्थ वृत्ति ची नासे। ज्ञान जैसें तें
से अविनाशि ॥१९॥ तत्वि आधिबा पूर्ण दृष्टांत। जेंवि प्राण देहातें वाढवित। तो देहचि तोय अवस्था
भूत। प्राण निरवस्थ जैसा तैसा ॥२०॥ प्राण देहातें चाळिता। त्यासि न बाधि देहावस्था। आत्मा ॥२६॥
प्राणातें चेतवि ता। त्यासी देहावस्था असेना ॥२१॥ येणें चि प्राणें दृष्टांतें। साधूनी घ्यावया पर
नि ब्रह्मातें। देह इंद्रियावेगळें आत्म्यातें। पुढिलें श्लोकार्थे प्रती पादि ॥ श्लोक। अंडेषु पेशिषु
तरुष्व विनिश्चितेषु प्राणो हिं जीवमुपधावती तत्र तत्र। सन्ने यदिंद्रियगणेहमी च प्रसु

नां:

सेंकूटस्थंआश्रायमतेतदनुस्मृतो॥ ४ ॥ टीका॥ आउ जस्वेदजजारज मोघेजाणगा
उद्भिज पाच्यापाठई प्राणसहज॥ आत्मयोगुजेसदावर्त्ते॥ २ ३॥ प्राणयोगेआत्मावर्त्तता॥ त्या
सिजिवसंज्ञातीनत्वता॥ त्याप्राणासिनबाधिदेहावस्था॥ मांजिवात्माथा॥ त्याकेंच्या॥ २ ४॥
देहेंद्रियामाजिवर्त्तता॥ आत्माअलिप्तदेहावस्था॥ तोहिकैसाम्हणासिआतां॥ ऐकत्यावर्त्ता
तासंगेन॥ २ ५॥ आत्माजागृतीदेहींवर्त्ते॥ तेसविकारमानितुलोतु॥ तोचिसांडुनिदेहइंद्रि
यातें॥ स्वप्नीवर्त्तेपुर्वानुध्यांसे॥ २ ६॥ देहेंद्रियाविहीन॥ केवळलिंगेदेहजाण॥ निजात्मादेखे
स्वप्न॥ जागृत्याभिमानसंकल्पें॥ २ ७॥ तेंउपरमलियांस्वप्न॥ देहाभिमानुजालीयालिन॥ स
र्वविकारविहीन॥ सुषुप्तिकाळिंपूर्णपरमात्माउरे॥ २ ८॥ जरिसुषुप्तीआत्मानासिं॥ तरिसुखे
निजलोंहोतोंपाहीं॥ देहींस्मरलों कोणठाइं॥ तोसर्वथाकांहिशुन्यनव्हे॥ २ ९॥ देहेंद्रियासिअ
भिमानलीन॥ कोएहीहीस्फुरनास्फुरण॥ तरितजालेसर्वशुन्य॥ आत्माचिद्रुपनाहिंम्हणती
॥ ३ ०॥ जोमिंजागृतीजागता॥ तोचिमिस्वप्नदेखता॥ तोमिंसुषुप्तिसाक्षस्वभावतां॥ एवंती
न अवस्थासाक्षिजो॥ ३ १॥ जोअवस्थात्रईसाक्षिपूर्ण॥ तोसर्वथांनव्हेशुन्य॥ तोचिपरमा
त्मापरिपूर्ण॥ शुधचिद्रुपजाणाया॥ ३ २॥ सुषुप्तिब्रह्मानुभावआहे॥ तरिकांपुढतीसंसा
रपाहे॥ तेथअविद्येसिअहंलीनहोय॥ यालागिनाहिं भवभ्रमु॥ ३ ३॥ तेंअविद्याअहंकारासि
नासे॥ तेजगद्रुपब्रह्मविभासे॥ जेन्ममरणाभवाठावोपुसे॥ जीवसमरसेपरब्रह्मिं॥ ३ ४॥
तेथहेतुनामातुनादृष्टांतु॥ प्रमाणप्रमेयविवर्जितु॥ परमात्मासदोदितु॥ परब्रह्मनिश्चि

॥२८॥

तु परमानंदु ॥ ३५ ॥ तेथ स्फुरवावरि स्फुरवं नांदे ॥ आनंदे भोगीजे आनंदे ॥ जरा दुमें दुमिष.
परमानंदें स्वानंदबोधें संपूर्ण ॥ ३६ ॥ निरसूनि यां निजमाया ॥ ऐसा आनुभवो मुनिवर्या ॥ कें
होयील सांगसी राया ॥ तें भजावें यदुवर्या निष्कामभावें ॥ ३७ ॥ श्लोक ॥ यर्ह्यब्जनाभचरणैष
णयोरुभक्त्या चेतोमलानि विधमेद्गुणकर्मजानि तस्मिं विशुध उपलभ्यत आत्मतत्वं साक्षा
द्यथामलदृशोः सवितृप्रकाशः ॥ ४१ ॥ टीका ॥ निर्विकार स्वरूपप्राप्ति ॥ अवश्य पावणें आहे
चित्तीं ॥ तें करा विभगवतभक्ति ॥ उत्कंठा प्रीति अविभ्रमें ॥ ३८ ॥ त्यजुनि पुत्रवित्तेषणेचें काज ॥ जिणें
निलोकिका विलाज ॥ पद्मनाभें भजन भोज ॥ अति निर्लज्य नाचावें ॥ ३९ ॥ पुत्रवित्तलोकेषणा ॥ त्यजू
नि भजतां हरिचरणा ॥ तंव तंव चित्ताचें चेतव्य मळ जाण ॥ क्षणाक्षणा नासती ॥ ४० ॥ रजतमादिकें
मूळ मळ ॥ चित्तिं बैसले जे सबळ ॥ ते प्रक्षाळिती सकळ ॥ भक्तिप्रेमजळक्षाळणें ॥ ४१ ॥ जंव जंव थो
रावे सप्रेमभक्ति ॥ तंव तंव पापांलागे विरक्ति ॥ स्वयें विरमे विषयासक्ति ॥ होय चित्तवृत्ती निर्मळ ॥ ४२ ॥
निर्मळ जालियां चित्तवृत्ति ॥ परमात्मा सर्वभूतीं ॥ भजों लागे अनन्यप्रीती ॥ हे चौथी भक्ति उदार ॥ ४३ ॥

६

हे भक्ति अतिशय उदार ॥ निदळ भक्ताचा अलंकार ॥ स्त्रिया शूद्र उद्धरी सुरनर ॥ आनंदनिर्भर करि
जीवा ॥ ४४ ॥ हे भक्ति जे लागे हातीं ॥ तें भवभयाची निःशेष शांति ॥ पां यां लागती चारी मुक्ति ॥ ऐ
सि उदार शक्ति हरिभक्ति ॥ ४५ ॥ जे विजाळा असता पडळ ॥ सविता उगवे सर्वकाळ ॥ तो मुख्य नेदेखे
रविमंडळ ॥ मां पदार्थ सकळ तेथ कैंचे ॥ ४६ ॥ तेचि फिटल्या पडळ ॥ दृष्टि होय अतिनिर्मळ ॥ देखों
लागे पदार्थ सकळ ॥ रविमंडळ समन्वये ॥ ४७ ॥ तेवीं निजात्मा हृदयीं वसे ॥ परि चित्तवृत्ति मळिन असे ॥
तंव परब्रह्म न प्रकाशे ॥ चित्त वासनादोषें दुषित ॥ ४८ ॥ तेथें करितां भगवद्भक्ती ॥ निर्मळ होय चित्तवृ

॥२८॥

ती॥ तेव्हां निर्विकारस्वरूप प्राप्ती॥ भक्त पावती निजभजनें॥४९॥ पावावया परम प्राप्ति॥ जगीं दादृ गी भ
गवद्गती॥ तिम्यां सांगीतलि तुज प्रती॥ यथा निगुती नृपनाथा॥५०॥ जो विंझोळांस्वे पाळे फिटे॥ तेथ प्रका
शे सीस विता भेटे॥ ते विकल्पना लोपे प्रकेय॥ नुरे पाठें परब्रह्म॥५१॥ जेथे निर्विकल्प समान॥ निश्चयें
सीं जालें मन॥ पासि देहिं जाण॥ भवबंधन स्पर्शेना॥५२॥ ऐसें गर्जो नियं जाण॥ हर्षे बोले पिपलाय
न॥ तंव राजा सखावलों पूर्ण॥ जिविंचि खूण बाराली॥५३॥ एकतां ब्रह्म निरूपण॥ राजा जालो चावूलासे
पूर्ण॥ पुढें वाढवावया निरोपण॥ अन्वये … प्रश्न पुसतु॥५४॥ जेणें तुटे कर्मबंधन॥ त्या…कर्मयो
गाचें लक्षण॥ समुळ ऐकावया जाण॥ राजा आपण आदरें पुसे॥५५॥ श्लोक॥ राजोवाच॥ कर्मयो
गं वदत नः पुरुषो येन संस्कृतः। विधूयेहाशु कर्माणि नैष्कर्म्यं विंदते परं॥४२॥ टीका॥ राजा निज
श्रद्धा संपन्न॥ अती विनीत करि प्रश्न॥ जेणें तुटे कर्मबंधन॥ तो कर्मयोग संपूर्ण सांगा स्वामी॥५६॥
कोणे कर्मे कर्म तुटे॥ नैष्कर्म्य सिद्धी स्वयें प्रकटे॥ पुरुषा पुरुषोत्तम भेटे॥ हें मज गोमटें वमेसांगा॥५७॥
॥श्लोक॥ एवं प्रश्नमृषीन्पूर्वमपृच्छन्पितुरंतिके। नाब्रुवन्ब्रह्मणः पुत्रास्तत्र कारणमुच्यतां॥
४३॥ टीका॥ पूर्वी हाचि प्रश्न सनकादिकां॥ पित्यासन्निधीं पुसिला देखा॥ ते उत्तर नेदिती सनकां॥
हे ही आशंका फेडावि माझी॥५८॥ तयाचे प्रश्न अती पवित्र॥ त्याचे द्यावया प्रत्योत्तर॥ स्वरूसाव
लोऽ अविर्होत्र॥ तो कर्म विचित्र निरोपी॥५९॥ श्लोक॥ अविर्होत्र उवाच॥ कर्माकर्म विकर्मेति वे
दवादो न लौकिकः। वेदस्य चेश्वरात्मत्वात्तत्र मुह्यंति सूरयः॥४४॥ टीका॥ कर्माकर्म विकर्म जा
ण॥ सामान्य नव्हे नृपनंदना॥ करितां विभाग विवंचना॥ नुमगे सज्ञाना सम्मती कारासी॥६०॥
जो स्वयें प्रतीसारिका रि॥ ते हि भुललें कर्म विभागावरि॥ जैसे मुद्रे घोटितां बुळें करि॥ ते हि के

वर्ततांही से

मस

॥२९॥

मेसागरीं बुडाले ॥६१॥ येविकर्मे विवंचनेसाटिं । महाऋषिचिया कोटी । मत्ताभिमानें जालें हिं पुठि । सा
सहि शोवटीं नुगवेचि ॥६२॥ कर्माकर्मविभागजाण । स्वयें नुगवे चतुराननां । यीतरांचि कोणगण
ना । कर्मविवेचना करावया ॥६३॥ कर्मवेदमुळजाण । वेदस्वयें नारायण । वेदवाद विवंचन । करितां
मौन्यश्रुतित्रास्त्रि ॥६४॥ कर्मअकर्मविकर्मभीन्न । येकचि परि त्रिविधजाण । हे हीं भाग विवेचन
सावधान अवधारीं ॥६५॥ श्वेतता म्रदुमधुर । त्रिविधभेदं येक साखर । तेवि येकचि त्रिप्रकार
कर्मेंट नरमानित्ती कर्मी ॥६६॥ मिळकरितां माति माझि येकमदता । श्वेतता ॥ चि भीन्न करितां ।
मदमधुरता तीमाजि ॥६७॥ तेविं मिळकरितां कर्माकर्मे सर्वांगी अकर्मा । कर्मअकर्मी जीवी कर्मा । मि
नवे परम सौभाग्य ॥६८॥ मुख्यमुळिंजें कानि पजे । कर्म ऐसें त्यातें म्हणिजें । विहिता विहीत क्रिया
जेजे । विकर्म म्हणिजे तीनाव ॥६९॥ कर्मा व विकर्म विशेषवाढे । कीं कर्म त्यातें म्हण रांघडे । मे थक
र्मे रिघों न सके पुढें । अकर्माचा खडें त्या नाव ॥७०॥ कर्मअकर्म योगें चळे । ऐसे विकर्म ज्यासि
विवळे । त्यासीची निष्कर्मता आकळे । गुरुकृपाबळें तात्काळी ॥७१॥ ऐसी कर्मविंवचना अटक
हा प्रश्न केला तें तुं बाळक । यात्तिलागीं नाया देखवा सनकादिकनसागती ॥७२॥ कर्माकर्मविवंच
ना । अधिकारें विण कोणा । सांगो न ये नरपनंदना । कर्मसत्ता नाअतीदुर्बोध ॥७३॥ श्लोक ॥ प
रोक्षवादो वेदोयं बालानामनुशासनं । कर्ममोक्षाय कर्माणि विगतत्यगदं यथा ॥४॥ टीका ॥
जेवीं रोग जावया निश्चित । बाप बाळकं भेषज देत । तेथ साखर घालि हातांत । तसेवनार्थ प्रलो ॥२९॥
भ ॥७४॥ ते विवेदाचा फलानुवाद । सत्य मानिती बुधिमंद । कर्मछेदावे विकर्मबाध । हा वेदानु
वाद मुख्यत्वें ॥७५॥ वेद बोले स्वर्गादिफळ । जो प्रवर्त्ति प्रलोभु केवळ । परि कर्मच्छेदिं कर्ममुळे

चि

मधुरता

मा

हें मुख्यत्वें फळ वेदोक्तीं ॥७६॥ तो हा त्रिवेडी पडलि पांई ॥ तेतो उग्या घणु आला पाहीं ॥ तो घणाविणवि
कूं न खादला जिहिं ॥ त्याचें बंधन कहीं तुटेना ॥७७॥ तेविं कर्में छेदावें कर्मबंधन ॥ तें कर्म वेदाची ती विषई
पूर्णं ॥ त्याचेंक दानतुटे बंधन ॥ जन्ममरणा सरेंना ॥७८॥ आतां स्वर्गापवर्ग फळां विरक्त ॥ म्हणोनि
नाचरे जो वेदोक्त ॥ त्याचें ज्ञान जालें विपरीत ॥ अती अनर्थ पावती ॥७९॥ श्लोक ॥ नाचरेद्यस्तु वेदोक्तं
स्वयमज्ञो जितेंद्रियः ॥ विकर्मणा ह्यधर्मेण मृत्योर्मृत्युमुपैति सः ॥ ४६ ॥ टीका ॥ आलिंजीतें द्रिय म्हण
वितां म्हणोनि नाचरे जो वेदोक्त ॥ त्यासि नातुडेगा परमार्थ ॥ परि अती अनर्थ अंगीं वाजे ॥८०॥ जरि शास्त्र
संपात जाला ॥ आणि वेदोक्त विमुख ठेला ॥ तो जाणपणें विनागवला ॥ जाण बुडाला दुःखार्णवीं ॥८१॥
नाचरे जो वेदोक्त कर्म ॥ त्यक्त कर्म मानि निष्कर्म ॥ त्यासि पडिला भ्रम ॥ नाडिला परम अभिमानें ॥८२॥ जरि
विषया निग्रहीं ला ॥ आणि वेदोक्ता जो दुरावला ॥ तो हि निजघाता प्रवर्तला ॥ स्वयें बुडाला नरकार्णवीं
॥८३॥ वेद निज मुळ परमार्थी ॥ ते वेदोक्त नाचरतां ॥ जें जें करणें नपनाथा ॥ ते तें तत्वतां अधःपाती ॥८४॥
डोळे देखणे तत्वतां ॥ ते काढोन पाहों जातां ॥ न देखे आपुलें डोळस तां ॥ मायितर पदार्थ कोण देखे ॥८५॥
तैसा नाचरे निवेदार्थु ॥ जो जो मानिला परमार्थु ॥ तेणें आवें तो नि अनर्थु ॥ जाण निश्चितु आलिला घरा
॥८६॥ तेणें आचार अनर्थ पाठी ॥ वाहावलें जन्ममरण वाटा ॥ तेथें नाना योनि गर्भसंकटीं ॥ सोसितां न सु
टकल्यां तीं ॥८७॥ तेथ जन्म जन्मोंजन्म नटके ॥ मरमरों मरणा न चुके ॥ ऐसे योनि गर्भ कौतुकें ॥ तें अती
दुःखें दुःखभोगु ॥८८॥ विकर्मणा ह्यधर्मेण ॥ हें मुळिचें पद निरोपण ॥ तेणें विकर्मी माजि अधर्मपु
णें ॥ परि अकर्म तें जाण अधर्म नव्हे ॥८९॥ ज्यासि लावितां न लगे कर्म ॥ या नाव मुख्य निष्कर्म ॥ निष्क
र्मलक्षणें हा स्वधर्म ॥ येणें चि परममुक्त साधु ॥९०॥ जासि शुध्ध आकळे कर्म ॥ तो तात्काळ होय निः
ष्कर्म ॥ अकर्माचें कळल्या वर्म ॥ मुक्तता परम पा त्यालागे ॥९१॥ श्लोक ॥ वेदोक्तमेव कुर्वाणो निःसंगो

थोर

न

ना

र्पितमीश्वरें ॥ नैष्कर्म्यं लभते सिद्धिं ॥ रोचनार्था फलश्रुती ॥४७॥ टीका ॥ दासि स्वामित्वि आज्ञा करि ॥
॥२९॥ कां राजमुद्रा प्रजावरि ॥ तैसि वेदाज्ञा जो शिरिं धरि ॥ स्वधर्माचारिं निष्कामा ॥१२॥ मीयेक कर्म करि नो
चि ता ॥ ऐसी उठों नेदि अहंता ॥ ते कर्म चि स्वभावता ॥ आर्पी श्रीआनंता ईश्वरातें ॥१३॥ एवं ईश्वरिं जें
अर्पे कर्म ॥ तें कर्म होय निर्धर्म ॥ पाचि नावें गा परम ॥ नैष्कर्म्या कर्म निज सिद्धि ॥१४॥ वेदें बोलिलें
कर्मफळ ॥ वांछितां नाडिजे केवळ ॥ जेविं परिस देवो निसोज्वळ ॥ मागीजे पोफळ तां बोलासी ॥१५॥
स ऐसें आतां कर्मफळ ॥ त्यांसि वासना निःकाम निर्मळ ॥ त्यांसि वेदोक्त फळ प्रबळ ॥ भोगाव्या के
हि वळ स्वप्निं न दिसे ॥१६॥ कर्मिं निष्कामता नित्य फळ ॥ तेथ फळाशा नाडिं केवळ ॥ चंदन सर्वांग वि
सफळ ॥ तेथ माग तां फळ नाडिजे स्वयें ॥१७॥ हातीं आतुडाव्या मासा ॥ गळीं लाविजे स्वल्प आ
विसा ॥ तैविं निःकाम करावया मानसा ॥ वेद फळाशा प्रलोभी ॥१८॥ आवीस घालें नि मासे पा
नि ळी ॥ कितद्यागें जळाबाहेर गाळि ॥ ते विकर्म कर्मातें निर्दाळि ॥ हें नेणिजे मुळीं फळकामि ॥१९॥ हा का
फळाचि येरवाडे ॥ स्वधर्म कर्मि प्रवृत्ति घडे ॥ ते ॥ नैष्कर्म सीघ्री आतुडे ॥ हें वेदाचें पुढें निज गुह्य ॥२०॥
कर्म ब्रह्मत्व सदा सफळ ॥ फळ वांछी त्यातें निर्फळ ॥ हें जाणोनि कर्म कुशळ ॥ फळाशा समूळ छे
दिती ॥२१॥ ऐसे आचरतां वैदीक कर्मी ॥ तेणें कर्मे पाविजें निष्कर्मी ॥ त्या होनि अती सुगमा ॥ सांगेन
वर्म तें एक ॥२२॥ श्लोक ॥ य आसु हृदयग्रंथिं निर्जिहीर्षुः परात्मनः ॥ विधिनोपचरेद्देवं तंत्रोक्तेन
च केशवं ॥४९॥ टीका ॥ जेणें वासनेचें जाळें तुटे ॥ अहंकाराचि गांठि सुटे ॥ जीवीं परमात्मा स्वयें ॥२९॥
प्रगटे ॥ तें तांत्रीक गोमटें एक राया ॥२३॥ पा तांत्रिका महापुजा ॥ संतोषे होय गरुडध्वज ॥ ते
तांत्रिक विधान वोजा ॥ माहाराजा अवधारि ॥२४॥ वैदिकें मंत्र तांत्रिकें तंत्रा ॥ हे मिश्र पुजा अ

ती पवित्र॥ स्त्री शूद्रें एकमेक तिनरी॥ ते पुजा प्रकार अती उत्तम॥५॥ वैदिक अथवा तांत्रिक॥ गुरुमार्गे
ला सिधिदायक॥ यांगीगा अवश्यक॥ सद्गुरु निरेखरा रएजावें॥६॥ श्लोक॥ लब्ध्वानुग्रहमाचार्या
तेन संदर्शितागमः महापुरुषमभ्यर्च्य मूर्त्याभिमतया स्वया॥४८॥ टीका॥ प्रवृत्तिनिवृत्तिकृतकार्य॥
अवस्य पाळिजे आचार्य॥ आपमत्ती भजे तां राया॥ आनेक अपायामाजि पुडले॥७॥ भोय पाय
सिध आहाती॥ भूपाळें विरक्त यथाक्रमती॥ तेवि गुरु विशजे जेंके रिती॥ ते ते अहंमती दृढ भ्रमले॥८॥
गुरुब्रह्म दोनियुक्त॥ ऐसिया भावना अवश्यक॥ सेवा करूनि भावपूर्वक॥ संतोषवोनि देख अनुग्र
हो घ्यावा॥९॥ तेव्हां गुरु सुखें मित्र वाजण पुरुषोत्तम महापुजा॥ क्रीकोनियां महाकाजा॥ भजावें
अधोक्षजा रिशिक्षितामृती॥१०॥ ते धनि जाधिकार प्राप्त॥ जे मुक्ति आवडे आपणेयातें॥ ते त्रिमंत्र
विधीयेथें॥ श्रद्धा संभरितें आंगीकारावि॥११॥ ते त्रिभजती हातवारि॥ आगमोक्त निजपुरि शा
यासांगेन गोमठी॥ सावध हरि अवधारि॥१२॥ श्लोक॥ शुचिः संमुखआसीनः प्राणसंयम
नादिभिः पिंडं विशोध्य सन्यासकृतरक्षोर्चयेद्धरिं॥५०॥ टीका॥ विधुक्त करितां संध्यास्नान॥ ते
चि थ चिआले ब्रह्मज्ञान॥ आचमनीं होय हरिरूप आपण॥ हे नेणोनि अज्ञान आगमी भजती॥१३॥ केवा
वादिना भिजा णा॥ आंग प्रत्यांगीं न्यास नितापुणी॥ तेव्हां हरिरूप होय आपण॥ हे नेणोनि अज्ञान
आगमि भजती॥१४॥ करूनि आगमोक्त संध्यास्नान॥ मृर्तीपाशि येउनि आपण॥ सन्मुख घालावें
आसन॥ वेलाजीन कुशयुक्त॥१५॥ रेचक पुरक कुंभक जाण॥ प्राणायामें प्राणसंयमन॥ भूतशु
ध्यादिकिं जाण॥ शरीरशोधन करावें॥१६॥ भूतविलय भूतशुधि॥ प्राणप्रतीष्ठा पिंडादि सीधि॥
मुळमंत्रन्यास प्रबुधी॥ गुरुदिक्षाविधि विधुक्त कीजे॥१७॥ हृदय कवच सिखा सीर॥ नेत्र अस्त्र

॥ ३० ॥

दिफटत्कार ॥ एवं विधान अनुकार ॥ आगमोक्त प्रकार करावे न्यास ॥ १८ ॥ पापूरि मुळमंत्र दिक्षा ॥ करूनि दिग्बंधादि संरक्षा ॥ मग मूर्त्तिपुजनपक्षा ॥ रपाध्यक्षा अवधारिं ॥ १९ ॥ श्लोक ॥ अर्घ्योद्यो हृदये वापि यथालब्धोपचारकैः द्रव्यक्षित्यात्मलिंगानि प्राद्य प्रोक्ष्यासनं ॥ ५१ ॥ टीका ॥ प्रयोग छंदसंपूर्ण ॥ पुर्वान्वयो विपरित जाण ॥ द्रव्य [illegible]धिक्षीति माजेन ॥ हें मागिल निरोपणपुढें आलें ॥ २० ॥ द्रव्यशुध्धि सुख्य शोधन ॥ भूमिशुधि संमार्जन ॥ आत्मशुधि सावधान ॥ काढि अनुलेपन मूर्त्तिशुधि ॥ २१ ॥ पूजासंभार सिध करून ॥ समस्त शंखतोयें प्रोक्षुन ॥ निजासनि सावधान ॥ येकाग्र जाण बैसावें ॥ २२ ॥ त्यासि ध्यानीं मूर्त्तिसंपूर्ण ॥ तेणें प्रतीमा मूर्त्ति आधिष्टान ॥ तेथेचि करावे पुजन ॥ लब्धोपचारें जाण आगमोक्त ॥ २३ ॥ ज्यासि ध्यानमूर्त्ति नयें सेकाळिं ॥ तेणें बाह्य उपचार आटुळी ॥ सांडोनियां ध्यान दृढि ॥ करावि गोमटि मानसपुजा ॥ २४ ॥ ज्याचें हृदयीं न विके रध्यान ॥ बाह्य मूर्त्तिपुजेसि सावधान ॥ तेणें उभयीं पुजोन ॥ करावें संपुर्ण आगमोक्त ॥ २५ ॥ श्लोक ॥ पाद्याद्दीनुपकल्प्याथ सन्निधाध्याप्य समाहितः ॥ हृदादिभिः कृतन्यासो मूलमंत्रेण चार्चयेत् ॥ ५२ ॥ टीका ॥ सकळ पूजासंभार निकरठेवोनियां उपचार ॥ मग मूर्त्तिसि न्यास प्रकार ॥ उक्त शास्त्र करावें ॥ २६ ॥ जेसे चि न्यास आपणास ॥ तैसे चि करावे मुर्त्तिस ॥ हा आगमोक्त गुरुसोरस ॥ मूलमंत्र न्यास मुर्त्तीसी ॥ २७ ॥ आगमोक्त करितां न्यास ॥ अंगप्रत्यांगीं विन्यास ॥ तेणें कळी होय हृषीकेशा ॥ हा आर्थ सोरस दृढ करावा ॥ २८ ॥ दृढ करूनि आनुसंधान ॥ मूळमूर्त्तिपुजन ॥ हृदयीं आणि प्रतीमेसि जाण ॥ पुजाविधान दोहीं ठायीं ॥ २९ ॥ श्लोक ॥ सांगोपांगां सपार्षदां तां तां मूर्त्तिं स्वमंत्रतः ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयाद्यैः स्नानवासो विभूषणैः ॥ ५३ ॥ टीका ॥ करचरणादि अव्यंग ॥ मूर्त्ति चिंता विसंदर सांग ॥ श्यामसुंदर मनोहर श्रीरंग

॥ ३० ॥

उल्हासवांग निजध्यानि ॥ ३० ॥ मूर्ति चतुर्भुज वेल्हाळ ॥ शंख चक्र गदा कमळ ॥ सुनंदादि पार्श्वदमेळे
चिंतावें सकळ सायुधादिक ॥ ३१ ॥ यथोक्त मधुपर्क विधान ॥ अर्घ्य पाद्यादि आचमन ॥ पुरुषसूक्त मंत्रजा
जळे ण ॥ करावें स्नान निर्मळें ॥ ३२ ॥ मुकुट कुंडलें कटिमेखळा ॥ कासे मिरवे सोनसळा ॥ आपाद रुळे वनमा
ळा ॥ कौस्तुभ तेजाळा कंठि झळके ॥ ३३ ॥ पदें पद्मांकित सकुमार ॥ ऊर्ध्वरेखा ध्वजवज्र वांकी आंदुवा
चा गजर ॥ चरणीं तोडर गर्जतु ॥ ३४ ॥ श्लोक ॥ गंधमाल्याक्षतैः स्रग्भिर्धूपदीपोपहारकैः ॥ सांगसं
पूज्य विधिवत्सवैस्तुत्वा नमेद्धरिं ॥ ५४ ॥ टीका ॥ निढळिं शुद्ध श्यामकळा ॥ टिळक रेखिला पीवळा ॥ त्या
वरि अक्षता सोज्वळा ॥ आरक्त तेजाळा कुंकुमोक्षा ॥ ३५ ॥ सुमनें गुंफिली वीर गुंठी ॥ त्यावरि मधुकराची
घरटि ॥ तुळसी कमळमाळा कंठीं ॥ चंदनाची उटि शामांगीं शोभे ॥ ३६ ॥ धूप दीप उपहार ॥ तांबूल अर्पा
वें सकर्पूर ॥ निरांजन जयजयकार ॥ मंत्रावसर अर्पावें ॥ ३७ ॥ स्तुति करावि वेदमंत्रें ॥ कां पुराणोक्तीं ना
ना स्तोत्रें ॥ अथवा प्राकृत ही नामोच्चारें ॥ नाना चरित्रें गद्यपद्य ॥ ३८ ॥ स्तवनें संतोषु अधोक्षजा ॥ ऐसें भा
वावें महाराजा ॥ मग सांष्टांगें अतिवोजा ॥ गरुडध्वजा नमस्कारावें ॥ ३९ ॥ श्लोक ॥ आत्मानं तन्मयं ध्याय
न्मूर्तिं संपूजयेद्धरेः ॥ शेषमादाय सिरसा स्वधम्न्युद्वास्य सत्कृतं ॥ ५६ ॥ द्वैतभावें भजन विधी ॥ तें जा
णा ॥ वी स्वच्छबुद्धि ॥ भजनाचि भजनसीधी ॥ जाण त्रिशुद्धि तन्मय होणें ॥ ४० ॥ मूर्तिध्यानें तन्मय स्थिती
जंव वरि राहे निश्चळवृत्ती ॥ या स्वभावें मुख्य भक्ति ॥ उठिली या पुढती नमावें हरि ॥ ४१ ॥ ऐसी पूजा करूनि
हरि ॥ शेषप्रसाद धरूनि शिरीं ॥ मग देवो आपणाभितरि ॥ हृदयमंदिरीं नीजवीं ॥ ४२ ॥ देवपुजेचें उ जे
द्वासन ॥ ध्यानमूर्ति हृदयीं शयन ॥ प्रतीमा पर्यंकीं निजऊन ॥ विधिविधान समाप्ति ॥ ४३ ॥ जालियां पूजा
विसर्जन ॥ विसर्जुनिये अनुसंधान ॥ अखंड हरिचें नामस्मरण ॥ सर्वस्वें आपण सर्वदा कीजे ॥ ४४ ॥ या
नाम आगम विधि ॥ तया जाण त्रिशुद्धि ॥ सदा पाळिती त्रिशुद्धि ॥ परमात्म सिद्धि प्रापक ॥ ४५ ॥ आ
स

॥३९॥ गमोक्तविधिलक्षण॥ प्रतीमाचमुख्यनव्हें जाण॥ ज्यासिजेथेश्रधापूर्ण॥ तेथहें विधानसकळेंकीजें॥४६॥ सं
॥श्लोक॥ एवमप्यूकेतोंवादवतीथौहृदयेचयः यजतीश्वरमात्मानमचिरात्मुच्यतेंहिसः ५६॥ टीका॥
जे हे पूजानव्हेयेकदेशि॥ बहुतस्थानयेंपुजेसी॥ त्यांतुन्निघ्रतरेंप्रासिसी॥ तोमीं तूजपाश्रीसांगेनरा
चि या॥४७॥ येणेंविधानेंयथाकाळिं॥ सांगपूजाकीजेंजळिं॥ अथवासकयेंमंडळीं॥ पुजासोज्वळीहरि
ध्यानकिजे॥४८॥ अग्निचाठाईदेदिप्ती॥ पुजाकिजेकमळापती॥ आवघ्यापरिससीघ्रप्रासि॥ पुजा
त्याअतीथीभगवत्स्मावें॥४९॥ आलियांवैश्वदेवाचाअंती॥ जोभुलेताहोभलतेजाती॥ त्यासि
जेभगवद्भावेंपूजिती॥ त्यात्याघरापूर्णप्रासिवोसो नियो॥८५॥ पुर्विआनोळखुंनिश्चिती॥ आले
जे यावैश्वदेवाचाआंती॥ त्यातेब्रह्मभावेंपुजिती॥ त्यासिभुक्तिमुक्तिआंदणी॥५१॥ तेवैश्वदेवाचेअंतीं
जाण॥ निजभाग्येंआलियांसुधब्राह्मण॥ त्यासिश्रधेनेंपुजिताआपण॥ त्याघरिंनारायणस्वानं
देवसे॥५२॥ तायावैश्वदेवाचेअंतीं॥ अतिथीसवेंयेभुक्तिमुक्ति॥ विमुखेंलाभानाउती॥ पूजकांसु
खप्रासिपरमानंदे॥५३॥ अतीथीचाठाईमूर्तिध्यान॥ सर्वथाकरणेंनलगेजाण॥ तोस्वयेंसदैंना
रायण॥ पुजितांसंपूर्णेसर्वार्थसीधी॥५४॥ एवंअतीथीसिजेंआर्पू॥ तेंभगवन्मुखींसमर्पी॥ याला
गींअतिसाक्षेपें॥ अतिथिब्रह्मरुपेंपूजिजेसदा॥५५॥ जेंजेंबोलिजेपुजास्थान॥ तेथनिजश्रधा
चिप्रमाण॥ श्रधेवेगळेंरायाजाण॥ प्रासिसंपूर्णकदानलभे॥५६॥ जेथजेजेआपणासेविजे॥ ते
तेभगवन्मुखिंभावीजे॥ येणेंनिजभजनेंपाविजे॥ जाणसहजेपरमात्मा॥५७॥ सांडोनिदेहींचि
अहंता॥ सकळभोगयीश्वरभोक्ता॥ ऐसीदृढभावनाभावितां॥ पाविजेपरमार्थोआपनोंक्षसि
धि॥५८॥ देहजडमुढअचेतन॥ सकळभोक्ताईश्वरपूर्ण॥ तेथवाढउनिदेहाभिमान॥ भोगीतीअ
८ निजश्रधेचेहृदइस्थान॥ तेहृदइविष्णुचेंपूजन॥ करितांश्रधेनेंआपण॥ प्रासिसंपूर्णउद्बोधेस्वये॥५७॥
पंन्हविंतरिआंपुल्यादेहि॥ चाळकईश्वरअसेहृदई॥ श्रधेनेंभजतांत्याचाठाई॥ निजप्रासिपाहिस्वयेंलाभे॥५८॥

Margin notes: ॥३९॥ | त्या स्वरूपे | सहजि | ॥३९॥ | भोग

ज्ञान अनेक दुःखें ॥ ५९ ॥ तैसा उजे निदेह आहूंता ॥ हृदयस्थ छेदारण जा[illegible] ता ॥ पाविजे पूर्ण परमार्थो
जाणतत्वतां न प्रवर्या ॥ ६० ॥ निःशेष सांडीजे मीपणा ॥ याचि नांव हृदयस्थ छेदारणा ॥ तूं सत्ज जे पर
ब्रह्म पूर्ण ॥ मिथ्या देहाभिमान धरूं न कों ॥ ६१ ॥ राया येणें त्रिकर्मै जाण ॥ तुटे कर्माचें कर्म बंधन ॥ पा
पूर्ण विजे ब्रह्मीं समाधान ॥ तें हें मुख्य लक्षण नृपनाथा ॥ ६२ ॥ आगमोक्त निजभजन ॥ कर्मयोगाचें निज
लक्षण ॥ ऐकतां राजा सावधान ॥ परमानंदें पूर्ण निवाला ॥ ६३ ॥ जंव जंव रायाचें पुरे कोड ॥ तंव तंव
स्ति कथा लागे गोड ॥ अतिशयें श्रवणाची चाड ॥ विशेष वाड थोरावली ॥ ६४ ॥ राजा निवाला परमानं
दें ॥ सुखावले निजबोधें ॥ नाचावले नवानंदें ॥ प्रश्नविनोदें पुसेला ॥ ६५ ॥ उगे राहतां आपण ॥ पुढा
वीर उठोनि जातील मुनिगण ॥ यालागीं प्रश्नां प्रश्न ॥ विचित्र विंदाण पूसतु ॥ ६६ ॥ स्वानंदें डोलों घालि चित्त
वृत्ती ॥ इंद्रियें वेधलीं सुखस्थिती ॥ राजा निवाला निश्चितीं ॥ तरि प्रश्नोत्ति पूसतु ॥ ६७ ॥ पुसेल हरि
चे आवतारां ॥ ते कथा सुंदर मनोहरा ॥ निरोपण अतीअरुवार ॥ निज जिव्हार निववीला ॥ ६८ ॥
त्या प्रश्नाचें प्रश्नोत्तरं ॥ कथाकौतुक सनागर ॥ एकाजनार्दनत्वें कींकर ॥ उपानहु [illegible] धारसें ताचें ॥ ६९ ॥
संत सज्जन कृपा स्थिती ॥ श्रीजनार्दन वरद मुक्ती ॥ पुढिल कथेची विसती ॥ सांगेन यथार्थी अर्थे
नी ॥ ७० ॥ श्रीभागवताचे रासिवरि ॥ एकाजनार्दनें केला मापारि ॥ तो निजबोधाचें कुडव भरि[illegible]
मेलवारं वारी श्रवणाचिया ॥ ७१ ॥ इति श्रीमद्भागवते महापुराणे एकादशस्कं[illegible]धे एकाका
रटीकायां तृतीयोध्यायः ॥ संपूर्णमस्तु ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ संख्या ॥ ॥ श्लोक ॥ ५६ ॥
॥ टीका ॥ ८०१ ॥ येकुना ॥ ९२६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६

३२

३१

[OrderDescription]
,CREATED=02.03.20 11:20
,TRANSFERRED=2020/03/02 at 11:29:22
,PAGES=65
,TYPE=STD
,NAME=S0002937
,Book Name=M-2787-SHRIMAD BHAGWAT MAHAPURAN TRITIYE ADHYAY
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,